

Tiia Pauku

VIDEOHERÄTTEINEN SADUTUS
- VOIKO SADUTUSHETKESSÄ HYÖDYNTÄÄ
PIIRROSVIDEOTA?

Sosiaalialan koulutusohjelma
2015

VIDEOHERÄTTEINEN SADUTUS - VOIKO SADUTUSHETKESSÄ HYÖDYNTÄÄ PIIRROSVIDEOTA?

Paukku, Tiia
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2015
Ohjaaja: Pamppunen, Seppo
Sivumäärä: 49
Liitteitä: 2

Asiasanat: sadutus, piirrosvideo, videoheräte, varhaiskasvatus

Opinnäytetyöni aiheena oli tutkia voiko sadutushetkessä hyödyntää herätteenä piirrosvideota. Halusin selvittää, onko videoherätteisellä sadutuksella tuotteena potentiaalia ja millä tavoin ajatusta voisi lähteä jatkokehittämään.

Opinnäytetyöni toteutettiin yhteistyössä kahden päiväkotiryhmän sekä Videotiiviste Oy:n kanssa. Tiiviissä yhteistyössä Videotiivisteiden kanssa tuotettiin videoherätteinä toimivien piirrosvideoiden tekninen toteutus. Tuotteen testaus hoidettiin päiväkotiryhmissä. Testaukseen osallistui kolme lastentarhanopettajaa ja yhdeksän lasta.

Työni teoriaosuus käsittelee sadutusmenetelmää ja siinä mahdollisesti esiintyviä ongelmakohtia. Teoriaosuudessa käsitellään myös videoherätteisen sadutuksen ajatusta, sen riskejä ja mahdollisuuksia. Näiden lisäksi teoriaosuudessa käsitellään piirrosvideota ja sen käyttöä herätteenä.

Työn toiminnallisessa osuudessa testattiin käytännössä, miten videoherätteinen sadutus toimii. Testauksen aikana havainnoin sadutustilanteita. Havainnoinnin tueksi testaukseen osallistuneille lastentarhanopettajille lähetettiin lyhyt kysely sähköpostitse. Toiminnallinen osuus ajoittui lokakuulle 2015, samoin kuin kyselyt.

Testaustuloksista ja kyselyn vastauksista ilmeni, että videoherätteinen sadutus toimii käytännössä. Erityisesti kyselyn kautta tuli ilmi hyviä kehittämissuhteita, joita tul- laan hyödyntämään tuotteen jatkokehittelyssä.

STORYCRAFTING METHOD WITH A VIDEOIMPULSE
- CAN ONE MAKE USE OF A WHITEBOARD VIDEO WHILE
STORYCRAFTING?

Paukku, Tiia

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

November 2015

Supervisor: Pamppunen, Seppo

Number of pages: 49

Appendices: 2

Keywords: storycrafting method, whiteboard video, videoimpulse, early childhood education

The purpose of the thesis was to find out if one can make use of a whiteboard video as a videoimpulse while storycrafting. The aim was to find out whether storycrafting method with a videoimpulse has potential or not and how to further develop the product.

This thesis was implemented in collaboration with two separate kindergarten groups and Videotiiviste Oy. The technical implementation of the whiteboard videos that were used as videoimpulses was carried out at Videotiiviste Oy. The product was tested in two kindergarten groups. Three kindergarten teachers and nine children took part in the testing process.

The theoretical part of the thesis discusses storycrafting method and the possible problems it has. Theoretical part also discusses the idea of storycrafting method with a videoimpulse, and about the risks and possibilities of the idea. In addition to these, the theoretical part discusses whiteboard video and its use as an impulse.

In the functional part of thesis the product was tested in practise. While testing, I was observing the storycrafting situations. After testing ended, the kindergarten teachers were sent a short questionnaire by email. This was done in order to support the made observations. The functional part and the questionnaire both took place in October 2015.

The study shows that storycrafting method with a videoimpulse actually works in practice. Especially the questionnaire answers gave good ideas to further development. The ideas will definitely be used in the future when the product is being further developed.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	SADUTUS VAHVISTAA LAPSEN OSALLISUUDEN KOKEMISTA	7
2.1	Sadutuksen perusajatus ja vaiheet.....	7
2.2	Sadutus on toisen kohtaamista	9
2.3	Sadutusmenetelmiä	10
2.4	Sadut ja saduttaminen opettavat.....	11
2.5	Ongelmia sadutushetkessä	12
2.5.1	Herätteiden käyttö sadutuksessa.....	13
3	VIDEOHERÄTTEINEN SADUTUS	15
3.1	Ajatus videoherätteestä	15
3.2	Videoherätteen sadutuksen riskejä ja mahdollisuuksia.....	16
3.3	Videoherätteistä sadutusta voi hyödyntää mediakasvatuksessa	18
4	PIIRROSVIDEOTUOTANNON VAIHEET OPINNÄYTETYÖPROJEKTISSA ...	21
4.1	Mikä on piirrosvideo?	21
4.2	Miksi hyödyntää piirrosvideota?.....	22
4.3	Piirrosvideotuotannon osa-alueet.....	23
4.3.1	Videoiden määrä ja kesto	23
4.3.2	Tarinoiden käsikirjoittaminen	24
4.3.3	Videoiden piirto, äänitys ja editointi	29
4.3.4	Videoiden esitystapa.....	30
5	TUOTTEEN TESTAUS.....	31
5.1	Testauksen suunnittelu.....	31
5.2	Raportointi	34
5.3	Testauksen tuloksia ja loppupäätelmiä	41
6	POHDINTA.....	45
	LÄHTEET.....	48
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on videoherätteisen sadutusmenetelmän kehittäminen varhaiskasvatusympäristössä. Opinnäytetyöprojektissani lähdin siis kehittämään uutta tuotetta, videoherätteistä sadutusta. Projektin aikana tutkin voidaanko sadutushetkessä käyttää herätteenä lyhyitä piirrosvideoita ja edistääkö näiden videoherätteiden käyttö sadutushetken onnistumista. Aihe kumpusi omasta mielenkiinnostani sadutusmenetelmään sekä mahdollisuudesta saada yhteistyökumppaniksi piirrosvideoihin erikoistunut tuotantoyhtiö.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on siis aloittaa videoherätteisen sadutusmenetelmän kehitystä ja testausta. Projektin aikana tulen tutustumaan laaja-alaisesti sadutukseen ja siihen liittyvään teoriaan, sekä selvitän, miten sadutusmenetelmää voi muokata herätteiden käytölle paremmin sopivaksi. Herätteinä käytettävien piirrosvideoiden ideointi ja tekninen toteutus on määrää toteuttaa tiiviissä yhteistyössä Videotiiviste Oy:n kanssa. Opinnäytetyöprojektini tavoitteena on luoda hyvä pohja videoherätteisen sadutusmenetelmän kehittämiseksi. Projektia toivottavasti seuraavan jatkokehittelyn tähtäimenä on toimiva ja kattavasti testattu tuote.

Opinnäytetyössäni tulen keskittymään muutamiin kysymyksiin. Keskeisimmät asiat, jotka haluan selvittää, ovat se voiko sadutushetkessä hyödyntää piirrosvideota ja millä tavoin videoherätteisen sadutuksen tuotetta kannattaa lähteä kehittämään jatkossa. Lisäksi haluan saada tietoa siitä, helpottaako piirrosvideo lapsen tarinan kertomisen aloittamista ja ohjaileeko video tarinoita tiettyyn suuntaan.

Opinnäytetyöni koostuu teoriaosuudesta, toiminnallisen osuuden raportoinnista ja sen tulosten analysoinnista sekä koko työn yhteenvedävästä johtopäätösluvusta. Teoriaosuudessa käsittelem sadutusmenetelmää ja kerron myös siinä mahdollisesti esiintyvistä ongelmista. Teoriaosuudessa käyn läpi myös videoherätteisen sadutuksen ajatusta sekä sen riskejä ja sen tarjoamia mahdollisuuksia. Varsinaisen teoriaosuuden jälkeen tulevassa piirrosvideotuotannosta kertovassa osuudessa on myös lyhyt teoriakatsaus piirrosvideoihin.

Opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa tulen testaamaan itse sekä havainnoimaan luodun prototyypituotteen testausta päiväkotiympäristössä. Se, että teen vain osan testauksista itse, varmistaa sen, että saan myös tärkeää palautetta tuotteesta lastentarhanopettajilta. Kohderyhmäksi testauksille valikoitui 4-6 -vuotiaiden ryhmä. Toiveena on, että testauksen kautta saan varmuutta siitä, että tuote on potentiaalinen ja sitä kannattaa lähteä kehittämään lisää.

Teoriaosuuden jälkeen työssäni on toiminnallisen osuuden raportointi, joka sisältää kuvaukset siitä, mitä yksittäisissä sadutushetkissä on tapahtunut ja kuinka tuote eri lasten kanssa toimi. Raportoinnissa olen kiinnittänyt huomiota siihen, miten lapset käyttäytyivät tilanteessa ja millainen heidän sadustaan tuli. Raportointiosuus sisältää myös yleisiä havaintojani tuotteen toimivuudesta. Lisäksi raportointiin on sisällytetty lastentarhanopettajien mielipiteitä ja palautetta tuotteesta.

Viimeisessä kirjallisen työn osuudessa on yhteenveto koko työstä ja sen onnistumisesta sekä mielipiteeni itselleni asettamien tavoitteiden täyttymisestä. Johtopäätöksistä käy ilmi myös millä tavoin videoherätteen sadutuksen tuotetta tullaan jatkossa kehittämään.

Yleisenä toiveenani on, että opinnäytetyöni voisi toimia kannustimena muille sosiaalialan opiskelijoille lähteä rohkeasti mukaan moniammatilliseen yhteistyöhön.

2 SADUTUS VAHVISTAA LAPSEN OSALLISUUDEN

KOKEMISTA

Sadutus on narratiivinen menetelmä, jonka avulla lapsi saa kokea itsensä kuulluksi, mielipiteensä arvostetuksi sekä kokea olevansa tasavertaisessa vastavuoroisessa dialogissa häntä saduttavan aikuisen kanssa. Menetelmää on ensimmäisenä kehittänyt suomalainen koulupsykologi ja valtiotieteen tohtori Monika Riihelä, joka halusi päästä sisälle lasten maailmaan ja koki valmiiden kysymysten ja testien ohjailevan lasta liikaa. Hän alkoi kehittää menetelmää, jonka avulla lapsi saisi kertoa omia ajatuksiaan ja mielipiteitään omasta elämänsä maailmasta käsin. Lapsi saisi itse täysin päättää kertomuksensa sisällön, ja sen mikä osa siitä on totta ja mikä fiktiota. Yhteistyössä Stakesin ja kasvatustieteen tohtori Liisa Karlssonin kanssa Riihelä käynnisti vuosina 1995-1997 kestäneen Satukeikka –hankkeen, minkä aikana menetelmä sai nimekseen sadutus. (Karlsson 2014, 192-196; Karlsson & Riihelä 2012, 178.) Sadutusmenetelmässä saduttaja on henkilö, joka kirjaa sadun ylös ja sadutettava on henkilö, joka kertoo sadun (Karlsson 2013).

2.1 Sadutuksen perusajatus ja vaiheet

Sadutusmenetelmän perusajatus on seuraava: ”Kerro minulle satu tai tarina. Kirjaan sen ylös juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” (Sadutusohje 2013.) Kehottamalla toista tarinankerrontaan saduttaja ilmaisee oman mielenkiintonsa kuulla satu. Tämän jälkeen saduttaja kertoo, mitä itse tekee: kirjaa sadun sanatarkasti ylös, lukee sen lapselle ja korjaa sitä, jos lapsi niin haluaa. Saduttaja ei saa korjata tarinaa, jos lapsi ei sitä halua. Tärkeää sadutuksessa on se, ettei saduttajana oleva aikuinen pyri kysymyksillä tai muutoin ohjailemaan lapsen kertomaa. (Karlsson 2014, 192-196.) Huomionarvoista on myös se, että tarinaan kirjataan lapsen käyttämät sanat, lauserakenteet ja äänneasut sellaisina kuin lapsi ne sanoo (Karlsson & Riihelä 2012, 174).

Sadutukseen kuuluu viisi erillistä vaihetta, jotka läpikäydään jokaisen sadutushetken yhteydessä. Saduttaja ja sadutettava tai sadutettavat luovat yhteisen kerrontatilan, kertovat, kirjaavat, lukevat sadun uudelleen ja tekevät mahdolliset sadutettavan halumat korjaukset sekä säilyttävät sadun. Usein satu myös esitetään muille ja se laitetaan esille. Luomisvaiheessa sadutettava luo mielessään sadun, jonka haluaa kertoa. Satu koostuu yleensä sadutettavalle tutuista asioista, hänen kokemuksistaan, tunteistaan ja tiedoistaan. Kertomisen vaiheessa sadutettava jakaa satunsa saduttajan kanssa, joka kirjoittaa sen ylös. Näin sadusta tulee yhteinen. Seuraavassa vaiheessa satu saa käsin kosketeltavan ja säilytettävän muodon. Lapsi näkee miten hänen satunsa muuntuu puhutusta kielestä kirjoitettuun asuun. Sadutuksen kautta lapsi oppii puhekielen ja kirjoitetun kielen olemukset, niiden yhteys toisiinsa tulee näkyväksi ja se voi innostaa äidinkielen opiskeluun. Jotkin lapset ovat sadutuksen avulla oppineet lukemaan (Karlsson 2014, 190). Neljäs vaihe on sadun uudelleen lukeminen ja siihen tehtävät mahdolliset korjaukset tai lisäykset. Tässä vaiheessa sadutettava kuulee satunsa toisen lukemana ja voi halutessaan tehdä satuunsa muutoksia. Viimeinen vaihe sadutuksessa on sadun säilyttäminen. Päiväkodeissa voidaan esimerkiksi kerätä kaikkien lasten yhteistä, tai jokaiselle lapselle omaa, satukirjaa. (Karlsson 2014, 188.)

Riihelän ja Karlssonin (2012, 173-174) mukaan sadutus rakentuu kuudelle ulottuvuudelle. Menetelmässä sadutettavalla on täysi kerronnan vapaus, mikä antaa hänelle mahdollisuuden kertoa itselleen tärkeistä asioista valitsemallaan tavalla. Toisena ulottuvuutena sadutuksessa on yksilöiden hiljaisen tiedon ja sisäisen äänen näkyväksi tuleminen. Riihelän ja Karlssonin (2012, 173-174) mukaan sadutus tuo julki jokaisella ihmisellä hallussaan olevaa tietoa, jota kukaan muu ei tiedä entuudestaan. Tämä henkilön omista kokemuksista ja tunteista kumpuava tieto kiinnostaa kuulijaa. Kertoessaan satua lapset toimivat tiedon ja kulttuurin tuottajina. Lapset luovat kulttuuria hyvin samankaltaisilla elementeillä kuin aikuiset. Sadutus auttaa kokemusten jäsentymistä ja käsittelemistä. Lapsi kertoo siitä, mitä on nähnyt, kuullut ja kokenut. Kerronnassa paljastuu lapsen henkilökohtainen elämämaailma. Sadutushetken onnistumisen kannalta on hyvin tärkeää, että saduttaja ja sadutettava toimivat vastavuoroisesti ja heidän välillään on keskinäistä kunnioitusta. Saduttajan tärkein työväline on paneutuva kuunteleminen. Kuudentena ulottuvuutena on voimaannuttaminen. Menetelmän kehittäjät ovat huomanneet, että sekä sadutettava että saduttaja kokevat dialogisen kohtaamisen prosessin voimaannuttavana. (Karlsson 2014, 189.)

2.2 Sadutus on toisen kohtaamista

Osa menetelmän hienoutta on sen helppous. Saduttaa voi kuka tahansa ja missä vain, tarvitaan vain kynä, paperia ja aitoa kiinnostusta lapsen tarinaan. Sadutus on lapsen halua kertoa ajatuksistaan ja toisaalta aikuisen mielenkiintoa kuulla lapsen ajatuksia. Sadutusmenetelmän ytimessä on sadutettavan sadun ylöskirjaaminen ja sen kunnioittaminen sellaisenaan. (Karimäki, Karlsson, Lastikka & Riihelä toim. 2008, 100; Eduhelsingin www-sivut 2015.)

Sadutus on erityisesti kohtaamiseen kehitelty menetelmä, jonka avulla pyritään saamaan vastavuoroisuutta luonnostaan hierarkkisiin valtasuhteisiin, kuten esimerkiksi opettajan ja oppilaan välille. Sadutus voi tarjota yhteistä aikaa paitsi päiväkodin työntekijälle tai opettajalle ja lapselle, myös esimerkiksi isovanhemmalle tai kummille ja lapselle. (Karlsson & Riihelä 2012, 172.) Jos sama aikuinen saduttaa samaa lasta useampaan kertaan, hetkestä muodostuu nopeasti sadutettavan ja saduttajan ”yhteinen juttu” (Eduhelsingin www-sivut 2015). Sadutuksen avulla lapsi ja aikuinen voivat ihmetellä yhdessä, sekä jakaa huolia tai viljellä huumoria. Se on pysähtymistä yhteiseen hetkeen, ja toisten ihmisten kohtaamista. Sadutuksen avulla toiseen on mahdollista tutustua uudella tavalla, päästä pintaa syvemmälle ja nauttia kiireettömästä yhdessäolosta. (Karimäki ym. 2008, 100; Eduhelsingin www-sivut 2015.)

Sadutushetkessä on tärkeää jättää tilaa aktiiviselle kuuntelemiselle ja sadun kirjaamiselle sadutettavan ehdoilla (Karlsson & Riihelä 2012, 172). Vaikka sadutuksella saatuja tarinoita ei saa rajata, arvioida, eikä tulkita, ne voivat tarjota tietoa sadutettavasta ja auttaa ymmärtämään toista paremmin (Karimäki ym. 2008, 100). Sadutus tarjoaa aikuiselle välineen, jolla päästä sisälle lasten maailmaan. Aikuinen ei saa kuitenkaan liikaa keskittyä lapsen tekemiin kielioppivirheisiin. Katsoessaan niiden ohi ja uppoutuessaan itse tarinan sisältöön, pääsee paljon pidemmälle. (Riihelä 2012, 229.) Lisäksi sadutuksen avulla aikuinen pystyy seuraamaan lapsissa tapahtuvaa kehitystä. Sadutus muun muassa vahvistaa lasten itsetuntoa ja luottamusta muihin. Sadutuksen avulla lapsi rohkaistuu ilmaisemaan itseään ja uskaltaa muissakin tilanteissa kertoa ajatuksistaan. (Karlsson 2014, 190.)

Kertoessaan satua lapsi saa päättää sen sisällön ja muodon. Näin ollen ei ole oikeaa tai väärää tapaa kertoa satua. Sadutuksen avulla on saatu lasten kokemuksia ja heidän ajatusmaailmaansa heijastelevia tarinoita. Usein nämä eroavat perinteisistä saduista, eivätkä ne noudata tietynlaista kerrontatyyppiä tai genreä. Sadutusmenetelmää käyttämällä saaduista tarinoista onkin eroteltu kolme lähtökohtaa kerronnalle. Osa tarinoista on lasten henkilökohtaisia kokemuksia, osa tarinoista on aiemmin kuultu tarina, jonka lapsi kertoo omin sanoin ja osa tarinoista on tilanteessa tuotettua tarinaa. (Karlsson & Riihelä 2012, 174-175.)

Suomalaislapset elävät yhteiskunnassa, jossa on pitkä satuperinne ja jossa jatkuvasti tuotetaan uutta lastenkulttuuria. 2000-luvun Suomessa sadut ovat myös intermediaalisia, eli medioiden välisiä. Samat henkilöhahmot ja tarinat toistuvat satukirjoissa ja lastenohjelmissa tai elokuvissa sekä peleissä. On siis luonnollista, että lasten tarinoissa heijastuu myös heidän aiemmin kuulemiaan satuja. (Riihelä 2012, 203; Suojala 2010, 45.)

Suomalaisen sadun pitkät perinteet johtavat siihen, että lapsilla on hyvin erilaiset lähtökohdat kertoa satuja ja voivat kertoa keskenään hyvin erilaisia satuja. He ovat voineet kuulla faabeleita eli eläinsatuja, ihmesatuja, kasvukertomuksia, seikkailusatuja tai tulevaisuuskuvitelmia. Lasten kuulemat sadut voivat olla parodisia tai kääntää kaiken ylösalaisin, mutta myös totisia ja arkisiin asioihin keskittyviä. Suomalaiseen satuperinteeseen kuuluu luonnon vahva läsnäolo. Monet lapsille nykyisin luettavat sadut polveutuvat vanhoista kansansaduista. (Kolu 2010, 85.)

Sadutusmenetelmä on avain lasten osallisuuden kokemiseen. Yhtenä sadutuksen tavoitteena on demokraattisemman yhteisön muodostuminen ja lasten osallistaminen. Sadutuksessa saamiensa tietojen ja lasten paremman tuntemisen avulla aikuisen on helpompi suunnitella jatkossa toimintaa yhdessä lasten kanssa. (Karlsson 2014, 190.)

2.3 Sadutusmenetelmiä

Sadutusta on monenlaista. Saduttaa voi kahden kesken, pareittain tai ryhmässä. Sadutuksen lähtökohtana voi olla lapsen täysi vapaus kertoa häntä kiinnostavasta aiheesta,

tai aihe voi olla ennalta määritelty. Näiden lisäksi lasten vapaata leikkiä voidaan kirjata, jolloin puhutaan sadutusdokumentoinnista. (Karlsson 2014, 40 & 235.)

Perussadutuksessa tai klassisessa sadutuksessa lapsi ei saa minkäänlaista ohjausta tarinansa sisältöön, vaan aihe on täysin hänen päätettävissään. Perussadutustilanteessa lapsi on usein kahdestaan häntä saduttavan aikuisen kanssa. Tilanteessa aikuinen voi keskittyä kuuntelemaan lapsen kertomaa ja samalla lapsi saa arvokkaan kokemuksen siitä, että hänen mielipiteitään kuunnellaan. (Karlsson 2014, 188.)

Aihesadutuksessa saduttaja antaa lapselle valmiiksi valitun aihepiirin, josta kertoa tarina. Aihesadutuksen ongelmana voi olla se, että lapsi kokee, ettei hänen mielipiteensä kiinnosta. Lapsi voi kokea näin, koska aihe onkin valmiiksi rajattu, eikä hän saakaan kertoa juuri siitä asiasta mikä häntä sillä hetkellä kiinnostaa tai painaa hänen mieltään. Aihesadutukseen kannattaa siirtyä vasta kun menetelmä on lapsille tuttu ja lapsen ja aikuisen välille on syntynyt luottamuksellinen suhde. Vaikka aihesadutuksessa on tietty aihepiiri, lasten tarinat saattavat rönsyillä. (Karlsson 2014, 44.)

2.4 Sadut ja saduttaminen opettavat

Saduttaminen ei ole varsinainen opetusmenetelmä, mutta sen avulla lapsi kuitenkin voi oppia monia asioita. Tutkimusten mukaan säännöllinen sadutus tukee vuorovaikutustaitoja ja kehittää sadutettavien itsetuntoa. Sadutus myös helpottaa hyvän kontaktin saamista ja vuorovaikutussuhteen luomista sekä aikuisiin että muihin lapsiin. (Suvanto 2011, 287.) Kahdenkeskisessä sadutuksessa hiljaiset saavat rohkeutta kertoa mielipiteistään muissakin tilanteissa. On huomattu, että ryhmässä toteutettavassa sadutustilanteessa hiljaiset lapset saavat äänensä kuuluviin ja äänekkäät kiinnostuvat muiden kuuntelemisesta. (Kotka 2011, 15.)

Sadutus auttaa ryhmäytymään ja erityisesti ryhmäsadutuksen avulla entuudestaanikin toisilleen tuttujen ryhmän me-henki kasvaa. Tutkimusten mukaan sadutus auttaa kehittämään toisen ymmärtämiseen ja myötäelämiseen tarvittavia taitoja, sekä kuuntelemisen taitoa. (Karlsson & Riihelä 2012, 171.) Aikuisen ja lapsen tai lasten välinen

satuhetki tarjoaa läheisyyttä, yhteisen elämyksen ja mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutustaitoja (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 37).

Sadut tarjoavat ratkaisua tunnepulmiin: sadun kautta voi purkaa jännityksen tunteita ja samalla rauhoittua. Satu rauhoittaa levottomia lapsia, minkä seurauksena leikki voi sujua helpommin eikä niin rauhottomasti. Satu myös lisää lasten mielihyvän tunnetta ja kannustaa kertomaan omista asioista rohkeammin. Lapset alkavat keksiä omia satujaan ja muokkaavat niistä näytelmiä tai piirtävät kuvia. (Ojanen 1980, 125.) Lapsen kyky ymmärtää tarinan juonellisuutta kehittyy vähitellen. Jos lapsi saa mahdollisuuden kuulla paljon erilaisia tarinoita, sitä todennäköisemmin hän alkaa tuottaa niitä myös itse. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 37.)

Koko historiansa ajan saduilla on ollut kielellisyyden ja kasvatuksellisen välineen merkitys ja satuja on käytetty opetuksina (Omaheimo 2010, 25, 28). Satujen avulla voidaan esimerkiksi vahvistaa tiettyjä käyttäytymis- ja toimintamalleja (Omaheimo 2010, 33). Taidesaduissa suorista kasvatusohjeista on luovuttu. On siirrytty suorien moraalisääntöjen opettamisesta eettiseen pohdintaan ja valmiina annetuista säännöistä henkilökohtaisten valintojen tärkeyteen. (Omaheimo 2010, 36.)

Saduilla on myös erityinen merkitys lapsen kielelliselle kehitykselle ja hänen maailmankuvansa rakentumiselle. Sadut parantavat keskittymiskykyä, samaistuttavine hahmoineen lisäävät empatiakykyä sekä juonenkääntein rikastuttavat lasten omaa mielikuvitusta. Sadut mahdollistavat lapselle tunteiden ja kokemusten sekä tapahtumien käsittelyn mielikuvituksen avulla. Lisäksi ne kehittävät lapsen abstraktia ajattelua ja auttavat selkiyttämään lapsen käsitystä itsestään. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 37.) Sadulla on tärkeä ominaisuus luoda sekä vahvistaa lapsen oman elämänhallinnan kokemusta (Omaheimo 2010, 40).

2.5 Ongelmia sadutushetkessä

Varsinkin ensimmäisillä sadutuserroilla voi ilmaantua ongelmia. Menetelmä voi ensi alkuun vaatia lapsilta totuttelua. Vaikka ensimmäiset sadutuskerrat eivät suju hyvin, ei menetelmästä kannata luopua. (Kotka 2011, 16.) Joku lapsista saattaa olla

sitä mieltä, ettei hän osaa kertoa tarinaa. Syynä tähän voi olla muun muassa se, ettei lapsi tiedä mitä sadutuksella tarkoitetaan ja mitä häneltä vaaditaan. Monet lapset ovat aikaisemmin kuulleet vain aikuisten lukemia tarinoita ja voivat luulla, että heidän oletetaan osaavan ulkoa jokin satukirjan satu. Jos toiminta on aikaisemmin ollut hyvin vahvasti aikuisjohtoista, on lapselle voinut kehittyä vääristynyt käsitys omista kyvyistään. (Karlsson 2014, 45.)

Ajan myötä lapset innostuvat sadutuksesta, kunhan heidän tarinoitaan arvostetaan ja heille annetaan tilaa, mahdollisuuksia ja aikaa kertoa niitä. Toisinaan lapsi ei keksi satua, hänellä voi olla huono päivä, eivätkä sanat tahdo tulla ulos. Joskus ei vain yksinkertaisesti tee mieli kertoa. Välillä lapsella on mielenkiintoinen leikki tai muu toiminta kesken, eikä silloin ehdi keskittyä tarinankerrontaan. (Karlsson 2014, 45.)

Jotkin lapset voivat haastaa aikuista ja intoutua pelleilyyn testatakseen, kirjaako aikuinen oikeasti heidän puheensa sanasta sanaan. Huomatessaan näin tapahtuvan, he yleensä rauhoittuvat ja työskentelevät hyvin. (Kotka 2011, 16.)

Joskus lapsi keksii sadun helpommin, kun saa ensin piirtää siitä kuvan. Järjestyksellä ei ole suurta merkitystä. Tärkeintä on, että lapsi saa onnistumisen kokemuksen ja kokee, että aikuisella on aikaa hänelle. (Eduhelsingin www-sivut 2015.)

2.5.1 Herätteiden käyttö sadutuksessa

Useassa opinnäytetyössä kävi ilmi, että sadutuksen ongelmana oli vieras menetelmä, lasten ujous tai se, että lapsi ei keksinyt tarinaa. Ratkaisuina tekijät olivat käyttäneet muun muassa kuva- ja esineherätteitä sekä positiivista vahvistamista ja kannustamista. Jotkin olivat jutelleet lapsen kanssa ensin niitä näitä, kannustaen lasta kertomaan lisää jostakin aiheesta. (Annunen & Vähäkangas 2014, 17; Kangasvieri & Pietilä 2011, 19-20; Peltovuori & Raatikainen 2012, 26.)

Opinnäytetöissä ongelmat olivat läsnä yleensä vain parin ensimmäisen sadutuskerran aikana. Kangasvieri ja Pietilä (2011, 19-21) sekä Peltovuori ja Raatikainen (2012, 26) käyttivät työssään lähinnä positiivista vahvistamista ja kannustusta. Heidän töis-

sään sadutuksen ongelmina olivat lähinnä menetelmän vieraus ja lasten ujous ensimmäisillä kerroilla. Lasten satujen kertominen oli lähtenyt rullaamaan hyvin, kunhan heitä oli rohkaistu ja saatu lapset vakuuttuneeksi siitä, että kaikki sadut ovat yhtä hyviä. Usean lapsen kohdalla ensimmäinen sadutuskerta oli ollut vaikea, mutta sen jälkeen homma oli toiminut hienosti. Molemmissa töissä ensimmäinen tapaamiskerta lasten kanssa oli tutustumista toisiin ja sadutukseen. Varsinainen sadutus aloitettiin vasta seuraavalla kerralla. (Kangasvieri & Pietilä 2011, 19-21; Peltovuori & Raatikainen 2012, 26-28.)

Annunen ja Vähäkangas (2014, 18) käyttivät työssään erilaisia herätteitä. Heillä oli käytössään sekä valmiita kuvia että lasten itse piirtämiä kuvia ja erilaisia esineitä. He kertovat opinnäytetyössään, että olivat valmistautuneet jokaiseen sadutuskertaan jollakin herätteellä. Heidän mukaansa kuva-herätteet toimivat hyvin, jos valmiit kuvat eivät olleet liian yksityiskohtaisia. Jotkut lapset hämäntyivät ja kertoivat sadun sijaan sitä, mitä kuvassa oli. Toiset taas ottivat kuvista vinkkejä omiin tarinoihinsa ja muokkasivat niitä kuvasta huolimatta lopuksi aiheeseen, joka heitä itseään kiinnosti. Tekijöiden mukaan kaikki herätteet olivat helpottaneet sadun kertomista, varsinkin ensimmäisillä kerroilla kun menetelmä oli vieras. (Annunen & Vähäkangas 2014, 18.)

Kahdella sadutuskerroista mukana oli esine-herätteitä. Toisella kerralla herätteenä oli nukkekoti ja siihen liittyviä esineitä. Toisella kerralla oli luontokappaleita, muun muassa kivi, käpy, kaarnaa, mustikanvarpu ja jäkälä. Lapset olivat tarttuneet herätteisiin, mutta sadun edetessä rönsyilleet ja kertoneet enemmän heitä kiinnostaneista aiheista kuin herätteistä. (Annunen & Vähäkangas 2014, 20-21.)

Annunen ja Vähäkankaan (2014, 20) mielestä lasten sadunkerronta onnistui parhaiten, kun he saivat alusta asti piirtää itse kuvan satuunsa tai kun herätteenä oli konkreettinen esine. Silloin sadut olivat pidempiä ja selvästi kuvastivat parhaiten niitä asioita, joita lapsella oli mielessään sillä hetkellä. Piirtäminen antoi lapsille aikaa miettiä tarinankulkua ja sadun sisältöä. Konkreettinen esine puolestaan helpotti sadussa pysymistä. (Annunen & Vähäkangas 2014, 20.)

3 VIDEOHERÄTTEINEN SADUTUS

Opinnäytetyöprosessia aloittaessa ja aihetta mietittäessä minua kiinnosti aiheena sadutus. Sadutuksesta sellaisenaan on kuitenkin tehty monia opinnäytetöitä entuudestaan, joten halusin työhöni jonkinlaisen uuden lähestymistavan. Luin erilaisia sadutukseen liittyviä julkaisuja ja opinnäytetöitä. Joissakin töissä kävi ilmi, että hankaluuksia esiintyi eritoten sadutuksen käytön aloittamiseen uudessa ryhmässä (Annunen & Vähäkangas 2014, 16; Kangasvieri & Pietilä 2011, 19; Peltoniemi & Raatikainen 2012, 27). Ongelmaa oli ratkaistu erilaisin keinoin, mutta mielenkiintoni tarttui opinnäytetyöhön, jossa oli käytetty herätteitä. Minut yllätti tapa, jolla tekijät olivat käyttäneet erilaisia kuvia ja esineitä heräteinä sadutushetkessä. Annusen ja Vähäkankaan (2014, 27-28) raportin mukaan keinot olivat toimivia, mutta jättivät tilaa uuden kehittämiseksi. Erityisesti kuvaherätteen pohjalta syntyi idea kokeilla sadutushetkessä videoherätettä.

3.1 Ajatus videoherätteestä

Opinnäyteprosessin aikana on tarkoitus luoda videoherätteisen sadutustuotteen prototyyppi ja testata sitä käytännössä. Tuote toteutetaan yhteistyössä Videotiiviste – nimisen tuotantoyhtiön kanssa, joka on erikoistunut erilaisiin piirrosvideotuotantoihin.

Perusajatus tuotteessa on selkeä ja se on pitkälti johdettu klassisen sadutuksen peruseriaatteista. Sadutushetken aluksi saduttaja tai sadutettava itse päättää, mikä videoheräte tullaan katsomaan. Tämän jälkeen sadutettava jatkaa videossa aloitetun tarinan loppuun haluamallaan tavalla. Saduttaja kirjaa ylös uuden tarinan ja lukee sen lopuksi sadutettavalle. Sadutettava saa halutessaan pyytää korjauksia tarinaansa.

Tavoitteena on luoda tuote, joka edistää sadutushetkiä ja tuo niihin uutta sisältöä. Tuotteen kohderyhmänä ovat 4-6-vuotiaat lapset ja mahdollisia käyttöympäristöjä ovatkin siis muun muassa päiväkodit ja esikoulut. Opinnäyteprosessin aikana testataan, onko tuotteessa potentiaalia ja miten tuotetta voitaisiin jatkossa kehittää. Tärkeää on havainnoida ja saada tietoa saduttajan ja sadutettavan suhtautumisesta tuotteeseen; helpottuuko sadutus ja onko tuotetta yleisesti helppo käyttää.

Toive on, että videoherätteen käyttö ratkaisee sadutuksessa mahdollisesti esiintyviä ongelmia. Isoin ongelma, johon videoheräte voi auttaa, on sadun keksimisen vaikeus. Videoilla on lyhyitä tarinoiden alkuja, joita lapsi voi muokata juuri haluamaansa suuntaan. Videoherätteen tavoitteena on myös ensisijaisesti tukea sadutushetken sujuvuutta ja antaa apuja vaikeaan sadutushetkeen. Uskoakseni videoherätteestä voi olla paljon apua myös silloin, kun lapsia tutustutetaan sadutusmenetelmään.

Ajatuksena on että, herätteenä video ei rajaisi aihetta niin tiukasti kuin yksittäinen lapselle näytettävä kuva. On mahdollista, että lapsi saa itse päättää katsottavan videoherätteen. Prototyypituotteen testausvaiheessa lapsi saa nimenomaan itse päättää häntä kiinnostavan videon. Videoita on luonnollisestikin rajattu määrä kokeiluvaiheessa, mikä rajaa sadutushetkeä. Lapsella on kuitenkin mahdollisuus kertoa samasta videosta erilainen satu jokaisella testauskerralla. Oletuksena on, että työssäni käytettävät piirrosvideot antavat lapselle aihe-ehdotuksen, jota hän kuljettaa haluamaansa suuntaan. Tärkeintä on, että videot antavat kimmokkeen lapset tarinalle, eivätkä määritä sitä liian pitkälle.

3.2 Videoherätteen sadutuksen riskejä ja mahdollisuuksia

Uuden tuotteen suunnittelussa on tärkeää miettiä myös tuotteen mahdollisia riskejä tai epäkohtia ja testauksen kautta selvittää sen potentiaali sekä kehittämiskohtia. Videoherätteessä on joitakin riskejä, jotka pitää ottaa huomioon testausvaiheessa.

Kuten perussadutuksessa, myös videoherätteisessä sadutuksessa on hyvin tärkeää, että sadutustuokion pitämiseen valittu tila on mahdollisimman rauhallinen. Riskinä ei ole pelkästään lapsen keskittymisen herpaantuminen sadun kertomisesta, vaan lapsi ei välttämättä tilassa olevien häiriötekijöiden vuoksi pysty keskittymään myöskään herätteen seuraamiseen. Jos heräte menee lapselta ohi, tarinasta voi tulla huomattavasti lyhyempi ja tarinallisesti köyhempi. Mahdollisia häiriötekijöitä tilassa ovat esimerkiksi huoneessa olevat ylimääräiset aikuiset tai lapset sekä toisesta huoneesta kuuluva kovaääninen taustahäly.

Joitakin lapsia videoherätteen käyttö voi passivoida. Lapsi voi saada vääristyneen käsityksen siitä, että hänen ei tarvitse keksiä kuin muutaman sanan loppu tarinalle. Vaikka perusajatuksen mukaan sadutettava saa kertoa juuri sellaisen tarinan kuin haluaa, ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, että joku sadutettavista kertoo jokaiseen herätteeseen vain lauseen mittaisen jatkon. Lapsi voi myös kokea, että hänen keksimäänsä satua ei arvosteta tai uskota, että hän keksii itse satua kun hänelle näytetään herätteeksi tarkoitettu video.

Riskinä voi olla, että erityisesti testausvaiheessa valitut tarinoiden alut eivät kiinnosta lasta. Alkuja on testausvaiheessa hyvin rajallinen määrä: neljä kappaletta, joten on ymmärrettävää, jos kaikille lapsille ei löydy niin sanottua mielisatua. Jokaisesta alusta on kuitenkin mahdollista keksiä satu, sillä lapsi saa kuljettaa tarinaa haluamaansa suuntaan. Jos hänelle tulee esimerkiksi jostain herätteestä mieleen jokin viikonlopun tapahtuma tai konsolipeli, hän voi kertoa siitä.

Testausvaiheessa videoiden rajattu määrä vaikuttaa myös testauskertojen määrään. Jos lapsi haluaa ensimmäisellä kerralla kertoa sadun kolmesta videosta, seuraavalle kerralle jää vain yksi uusi alku. Jotkut lapset voivat mielellään katsoa saman herätteen useasti keksien siitä aina erilaisen tarinan, mutta toimiakseen videoherätteitä pitää olla laaja valikoima.

Yksittäiset videot ovat hyvin lyhyitä, jotta jokainen lapsi jaksaisi keskittyä katsomaan ne kokonaan. Jos kuitenkin tuntuu, että lapsi ei jaksaa keskittyä ja sitä varten saa tarinasta kiinni, videon voi helposti katsoa tarvittaessa useammankin kerran uudestaan. Riskinä tässä on se, että joku sadutettavista voi pyytää videoita uudestaan useamman kerran vain kuluttaakseen aikaa.

Videoherätteen sadutuksen riskinä on se, että herätteiksi tarkoitettut video määrittävät liiaksi lapsen kertoman sadun sisältöä, eikä lapsen luovuudelle jää tilaa. Koska jokainen sadutettava lapsi katsoo samoja videoita, ne voivat myös ohjailta satujen sisältöä samankaltaisiksi.

Joskus on sellainen päivä, että vaikka lapselle tarjoaisi herätteen ja aikaa miettiä sekä katsoa herätteen uudestaan, satua ei vain tule. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi aika,

jolloin sadutusta yritetään. Jos lapsi joutuu jättämään leikin kesken, pääsee myöhemmin pihalle tai on juuri herännyt, on luonnollista että hän ei välttämättä jaksa keskittyä satuun tai hänellä on selvästi kiire pois tilanteesta.

Perussadutuksessa tarvittavia välineitä ovat kynä ja paperia. Videoherätteisessä sadutuksessa näiden lisäksi tarvitaan tietokone tai dvd-soitin ja televisio, joilta katsoa videot. Koko sadutushetki voi mennä pilalle, jos saduttajalla on teknisiä ongelmia tietokoneen tai muun teknisen välineen kanssa, josta herätevideoita on määrä katsoa. Näitä voi ennakoita muun muassa avaamalla tietokoneen valmiiksi ennen tuokion aloittamista, tarkistamalla että äänenvoimakkuus on riittävä sekä varmistamalla että dvd-levy, herätevideot sisältävä ohjelma tai Internetsivusto toimii asianmukaisesti.

Videoherätteisessä sadutuksessa on myös paljon mahdollisuuksia. Sen avulla lapsia voidaan tutustuttaa sadutusmenetelmään. Videoherätteinen sadutus nojaa teoreettisesti vahvasti klassiseen perussadutukseen, joten sitä osaa käyttää jos tavallinen sadutus on jollain tavalla tuttu. Menetelmää voi hyödyntää ja käyttää, vaikka lapsiryhmässä olisi aikaisemmin käytetty perussadutusta. Jos lapsi ei millään tunnu keksivän satua, voi kokeilla jos videosta olisi apua.

Videoherätteinen sadutus on melko nopea menetelmä toteuttaa. Lisäksi sitä voi toteuttaa lapsiryhmässä monipuolisesti. Menetelmä toimii sekä yksilösadutuksena että ryhmässä sadutukseen. Lapsen tai lapsiryhmän voi antaa itse valita katsottavan videon tai aikuinen päättää sen valmiiksi. Jos lapsi saa itse päättää, hän saa kokemuksen siitä, että hänen mielipiteitään kuunnellaan ja että hän voi vaikuttaa itselleen tapahtuviin asioihin. Jos puolestaan lapsiryhmä päättää videota yhdessä, se voi kehittää neuvottelutaitoja ja joustavuutta sekä antaa rohkeutta sanoa mielipiteensä ryhmässä.

3.3 Videoherätteistä sadutusta voi hyödyntää mediakasvatuksessa

Se, että lapset voivat keskustella aikuisen kanssa median käytöstä ja sen sisällöistä on merkityksellistä lapsen mediataitojen kehitykselle. Lapsi tarvitsee apua aikuiselta mediassa näkemiensä ja kuulemiensa asioiden tulkintaan ja jäsentämiseen. Lapset myös keskustelevat mielellään mediasta. Mediakasvattajalla ei tarvitse olla erityisiä

teknisiä valmiuksia, vaan tärkeintä on, että aikuisella on halua ja aikaa kuunnella lasta, olla läsnä, sekä tukea ja ohjata lasta tarpeen tullen. Lapsen arjessa voi olla läsnä esimerkiksi kysymällä lapsen mieltä askarruttavista asioista sekä kuuntelemalla hänen ajatuksiaan tai kokemuksiaan ja tarttumalla lapsen esittämiin kommentteihin. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 22.)

Klassinen sadutusmenetelmä itsessään ei ole mediakasvatusta. Kun siihen yhdistetään videoheräte, tuokioon tulee lisäksi piirteitä, joiden voidaan ajatella olevan osa mediakasvatuksen elementtejä. Näin ollen videoherätteen sadutustuokio siis sisältää elementtejä, joita hyödynnetään myös mediakasvatuksessa. Opinnäytetyössä testattavan prototyypituotteen sisältäessä hyvin rajallisen määrän videoita, jatkokehityksessä niitä tullaan lisäämään radikaalisti. Videot tulevat olemaan monimuotoisempia ja sisältämään laajemman kirjon aiheita. Sadutushetken kautta voi myös tulla ilmi median välittämiä, lasta askarruttavia asioita. On tärkeää, että aikuinen tarttuu näihin ja lasta huolestuttava asia käsitellään vaikka sadun kertomisen jälkeen.

Videoherätteen käyttö sadutuksessa voi edistää samalla lapsen mediakasvatusta. Voi ajatella, että videoherätteen sadutuksen käyttö on sekä taide- että teknologiakasvatuksellista mediakasvatusta. Taidekasvatuksellinen mediakasvatusta painottuu median sisältöihin ja omaan tuottamiseen. Teknologiakasvatuksellisuus puolestaan on tietotekniikan hyödyntämistä kasvatuksessa. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2008, 7.) Videoherätteen sadutus sisältää molempia. Lapsi voi halutessaan piirtää sadustaan kuvan ja tarinan luominen on itsessään taidetta. Teknologiaapuoli tulee siinä, että tuokioissa hyödynnetään tietotekniikkaa. Terveys- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisussa (2008, 25) käy ilmi, että esteettisen orientaation mediakasvatuksessa erilaisia esityksiä voidaan luoda muun muassa mediakokemusten ja saduttamisen pohjalta.

Lapset usein aloittavat mediaan tutustumisen juuri satujen kautta (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2008, 6). Sen lisäksi, että lapsi katsoo lyhyen mediaesityksen ennen satunsa kertomista, hän myös tekee taidetta kertomalla sadun ja piirtämällä kuvan sadustaan. Taiteessa lapsella on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan sekä tehdä todesta satua ja sadusta totta. Kertoessaan satua lapsi saa itse määrittää, mikä osa siitä on totta ja mikä fiktiota. Kun lapsi pääsee itse tekemään, hän huomioi yksityiskoh-

tia, tekee havaintoja, luo mediaesityksen avulla kokonaisuuksia sekä kehittää omaa ilmaisutaitoaan. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 11.)

Lasten kuulemat ja näkemät sadut sekä median tarinat tarjoavat tunnevoimaisia samaistumiskohteita, siksi ne tukevat empatian kehitystä ja kehittävät tunteiden hallintaa. Lapsi myötäelää tarinoiden hahmojen tunteita ja saattaa samaistua heihin hyvin voimakkaasti. Aikuisen pitää kuitenkin suojella lasta liian ahdistavilta ja voimakkailta tunteilta. Tällaisia tuottavat usein tarinat, joissa on esimerkiksi voimakkaita tehosteita ja ääniä, sekä lapselle vaikeasti ymmärrettäviä asioita, kuten hurjia olioita ja muodonmuutoksia. Toisin kuin tv-ohjelman valmiiksi kuvitettua tarinaa, lapsi pysyy säätelemään kerrottujen tarinoiden tunnevoimaa mielikuvituksensa avulla ja samalla kuvittamaan tapahtumat mielessään niin pelottaviksi kuin uskaltaa. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 16.) Tätä voi hyödyntää myös videoherätteisessä sadutuksessa. Lapset voivat kertoa täysin toisistaan eroavaisia satuja samasta herätteestä.

Media vaikuttaa monella tasolla tunteisiin, se herättää tunteita, mutta auttaa myös käsittelemään niitä. Kuvaa, ääntä, erilaisia tehosteita, valoja, kieltä ja symboleja yhdistelevä audiovisuaalinen materiaali on usein hyvin vaikuttavaa. Kaikki edellä mainitut kerronnan elementit vaikuttavat eri aistien kautta yhdistyen yhdeksi kokemukseksi. Media saa ihmiset itkemään, nauramaan, pelkäämään, ärsyyntymään, jännittyneeksi, helpottuneeksi ja rentoutuneeksi. Saduissa käytettävällä animaatiolla on kasvatuksellinen merkitys. Satujen animaatioiden kautta lapset ovat kosketuksissa oman tunnemaailmansa kanssa ja oppivat säätelemään tunneilmaisuaan. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 30.)

Kaikenlainen tarinankerronta liittyy vahvasti mediakasvatukseen. Mediatarinat ovat lapselle ja aikuiselle yksi keino hahmottaa ja järjestää maailmaa. Sen lisäksi ne kasvattavat ja viihdyttävät lasta ja aikuista. Nykyisin tarinankerrontaa ovat yhtä lailla pelit, elokuvat, ja televisiosarjat kuin satukirjat, iltasadun kertovat vanhemmat tai lapsi itse. Ihminen jäsentää kokemuksiaan, rakentaa identiteettiään ja etsii paikkaansa omassa kulttuuriympäristössään sekä luo suhdetta ympäröivään maailmaan kertomusten ja oman kerronnan avulla. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2008, 10; Niinistö & Ruhala toim. 2006, 34.)

4 PIIRROSVIDEOTUOTANNON VAIHEET

OPINNÄYTETYÖPROJEKTISSA

4.1 Mikä on piirrosvideo?

Piirrosvideo on elävän kuvan piirtämiselle pohjautuva video, jolla kerrotaan aina jonkinlainen tarina. Piirrosvideossa piirtäjä piirtää tarinaa suoraan katsojalle. Usein piirretty video muokataan jälkikäteen siinä käytettävän puheen tai musiikin rytmiin sopivaksi. Aina puhetta ei tarvita, videoon voidaan lisätä myös pelkästään musiikkia tarinan elävöittämiseksi. Myös videon reaaliaikainen toteutus on mahdollista. Tällöin piirtäjä piirtää samanaikaisesti kun hän tai joku muu puhuu. (Piirrosvideot [www-sivut 2015](#); [Toplinemedian www-sivut 2015](#).)

Piirrosvideoita voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin. Videota voidaan hyödyntää esimerkiksi tutkimuksen tai luentotyypin puheenvuoron kuvitukseen, opetusvideoiksi, yritysvideoiksi, tuotteiden ja palveluiden kuvaukseen, yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen sekä satuihin ja tarinankerrontaan. (Piirrosvideot [www-sovut 2015](#).)

Piirrosvideot ovat usein kestoiltaan melko lyhyitä, siksi tärkein työvaihe piirrosvideon tekemisessä on käsikirjoitus. Käsikirjoitusvaiheessa tarina muotoillaan riittävän tiiviiksi, mutta selkeäksi ja kiinnostavaksi kokonaisuudeksi. (Toplinemedian [www-sivut 2015](#).) Käsikirjoitusvaihe on erityisen tärkeä myös siksi, että piirrosvideoiden perimmäisenä tarkoituksena on herättää katsojan mielenkiinto ja saada välittämänsä viestin pysymään katsojan mielessä (Truscriben [www-sivut 2015](#)).

Piirrosvideoiden vahvuutena pidetään niiden selkeyttä. Siksi ne sopivat hyvin tilanteisiin, jossa tuote tai palvelu on uusi tai monimutkainen selittää. Videon avulla syy-seuraussuhteet on helppo jäsentää selkeämmin ymmärrettäviksi. (Piirrosvideot [www-sivut 2015](#).) Piirrosvideoiden vahvuutena voidaan pitää myös niiden erityispiirteinä pidettyä inhimillistä otetta. Piirtävä käsi on levollista, lähes taianomaista seurattavaa.

Suomessa piirrosvideoiden innoittajana pidetäänkin Kylli Koskea, eli Kylli-tätiä, joka kertoi lapsille tarinoita samalla piirtäen. (Piirrosvideot [www-sivut](#) 2015.)

4.2 Miksi hyödyntää piirrosvideota?

Piirrosvideot valikoituivat niiden luonnollisen kiinnostavuuden takia. Lapset tarkastelevat mielellään erilaisia kuvia ja tuottavat niiden pohjalta muun muassa tarinoita ja uusia kuvia. Lapset täydentävät näkemiään kuvia kokemustensa ja mielikuvituksensa avulla. Usein lapsi rinnastaa kuvan aikaisemmin näkemiinsä kuviin ja saattaa vertailla niitä. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 40-42.)

Pienet lapset usein tarkastelevat kuvia ennakkoluulottomasti. He pitävät niin esittäivistä kuin ei-esittäivistäkin kuvista. Lasten kasvaessa kuvan aihe, sen esittävyys ja realismi tulevat tärkeämmiksi. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 42.) Videoherätteistä sadutusta testataan työssäni esikouluikäisillä ja neljä vuotta täyttäneillä lapsilla. Tämän takia herätteissä käytettävät kuvat ovat selkeästi esittäviä ja realistisia kuvauksia tarinoiden alkujen sisällöistä.

Lapset eivät etsi kuvista elämyksiä, vaan he pyrkivät muodostamaan kuvien avulla asioista kokonaiskäsityksiä. Lapsi muodostaa maailmankuvaansa kuvien kautta. Eri-laiset kuvat rakentavat ja muokkaavat lapsen käsityksiä häntä ympäröivästä todellisuudesta. Lisäksi kuvat luovat pohjan lapsen sisäisen maailman muovaantumiselle, kuvat auttavat tunteiden käsittelyn ja mielikuvituksen kehityksessä. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 42.)

Edellä mainittujen syiden lisäksi piirrosvideo on myös tuotannollisesti järkevä ratkaisu. Videolle voidaan piirtää mitä tahansa sen nostamatta tuotantokuluja. Monen sadun kuvaaminen elokuvallisesti vaatisi suuria rahallisia panostuksia, niin tekniikan kuin näyttelijöidenkin osalta. Piirrosvideotekniikan avulla on mahdollisuus tuottaa edullisesti suuri määrä videoita, joiden sisällöillä ei ole rajoitteita. (Hlökoht tiedonanto Riku Leino 2015.)

4.3 Piirrosvideotuotannon osa-alueet

Ennen tuotannon alkua oli luotu jo raamit prototyypituotteelle ja sille, mitä videoherätettä hyödyntävä sadutushetki voisi sisältää. Tämä helpotti huomattavasti itse videoiden suunnittelua sekä toteutusta.

Itse tuotanto aloitettiin suunnittelupalaverilla. Palaverissa kävimme läpi tuotantoon liittyviä seikkoja. Erityisen tärkeää oli huomioida kohderyhmä kaikissa päätöksissä. Esiin nousi myös paljon hyviä vinkkejä testauksen toteutukseen. Suunnittelupalaverin jälkeen iso pyörä lähti pyörimään muun muassa yhteisöllisen käsikirjoitusideoinnin kautta. Seuraavassa on eriteltynä seikkoja, joita videoherätteenä toimivien piirrosvideoiden suunnittelussa on huomioitu.

4.3.1 Videoiden määrä ja kesto

Palaverissa päädyimme yhdessä tuumin siihen lopputulokseen, että piirrosvideoherätteen toimivuuden testaamiseen riittää neljä erillistä videota. Niillä saadaan riittävästi vaihtelua aiheeseen ja mahdollisuuksien mukaan kokeiltua myös hieman toisistaan eroavia teknisiä toteutuksia. Pyörittelimme muun muassa ajatuksia siitä, pitääkö joihinkin videoihin laittaa ainoastaan musiikkia ja jättää kertojaääni pois.

Videoiden sopivasta kestosta keskustelimme pitkään. On vaikeaa arvioida kokeilematta, minkä kestoiset videot toimivat parhaiten herätteenä. Kestossa pitää huomioida se, että lapsi jaksaa keskittyä koko ajan, joten video ei saa olla pitkä. Piirrosvideo ei saa olla kovin pitkä siitäkään syystä, ettei se ohjaile liikaa lapsen tarinaa. Toisaalta pitää huomioida se, että video herättää lapsen mielenkiinnon ja saa mielikuvituksen lentämään.

Päädyimme siihen lopputulokseen, että testauksessa käytettävät videot ovat kestoltaan 15-45 sekuntia. Määrä kuulostaa hyvin pieneltä, mutta aikaan mahtuu kuitenkin sanallista tarinaa maksimissaan 60 sanaa. Tähän keston lisätään videon alussa ja lopussa olevat sanalliset ohjeistukset. Varsinkin alussa olevat ohjeistukset tarkoituksena on saada lapsi keskittymään. Lisäksi alussa oleva lyhyt, muutaman sanan ohjeis-

tus antaa aikaa esimerkiksi korjata asentoa, ilman että lyhyestä tarinan alusta menee mitään ohi.

4.3.2 Tarinoiden käsikirjoittaminen

Piirrosvideoihin valikoitui pelkkiä tarinoiden alkuja, koska silloin sadutettava lapsi saa rakentaa tarinan varsinaiset tapahtumat omassa mielikuvituksessaan. Satukirjojen valmiissa saduissakaan ei esitetä kaikkea kuvissa, eikä kerrota tekstissäkään. Myös joissain saduissa tarinan huippukohta voidaan jättää tarkoituksella kuvaamatta, silloin tilaa jää mielikuvitukselle. (Niinistö & Ruhala toim. 2006, 39.)

Kun tuotteessa hyödynnetään vain tarinoiden alkuja, jää huomattavasti enemmän tilaa lapsen omalle mielikuvitukselle ja silloin piirrosvideot toimivat nimenomaan hertteenä. Pelkkien alkujen ansiosta lapsella on mahdollisuus kuljettaa tarinaa juuri niin hurjaksi kuin itse haluaa ja keksii.

Ensimmäisen suunnittelupalaverin jälkeen alkoi yhteisöllinen käsikirjoitusideointi, johon osallistui suuri osa Videotiivisteiden työntekijöistä. Käsikirjoitusvaiheen ohjeistus oli kirjoittaa tarinoita tai niiden alkuja, joita voidaan hyödyntää sadutuksessa. Valitsimme tarinoiden teemoiksi arkiset sadut, perussadut ja absurdit sadut. Arkisiin satuihin kuuluu esimerkiksi satu siitä, miten Mikko menee kauppaan. Arkiset asiat pyörivät paljon lasten mielessä ja mikä parempi tapa purkaa niitä kuin sadun kertominen. Perussaduiksi stereotyyppisesti ajattelimme prinsessoja, linnoja ja lohikäärmeitä ja absurdeihin satuihin sai kirjoittaa ihan mitä mieleen juolahti, kunhan se sopi kohderyhmälle. Käsikirjoitusvaiheessa ideoitiin myös videoiden alkuun tulevia ohjeistuksia, sekä loppukaneetteja.

Kaiken kaikkiaan käsikirjoituksia tuli 11 kappaletta. Näistä varsinaisiin videoihin valitsin neljä käsikirjoitusta. Valikoiduissa neljässä sadussa on yksi arkisatu, kaksi perussatua ja yksi absurdisatu. Piirrosvideoiksi muokattavia käsikirjoituksia valitsani pyrin huomioimaan sen, etteivät tarinat painottuisi liikaa tyttöjen tai poikien satuihin, vaan että sekä tytön että pojan olisi helppo keksiä satu aiheista. Kaikissa saduissa pyrittiin huomioimaan se, että sadun tapahtumien sekä syy-seuraussuhteiden

ja mahdollisesti tunnelman hahmottaminen kehittävät lapsen tapoja hahmottaa myös hänen omaa käyttäytymistään ja sisäistä maailmaansa (Hakamo 2013, 60). Hakamon (2013, 60) mukaan sadutus on tapa oppia ilman opettamista. Tästä syystä videoilla nähtäviin alkuihin on myös sisällytetty mahdollisuus lapselle peilata tarinan kautta muun muassa omia toiveitaan, aikaisempia kokemuksiaan tai pelkojaan.

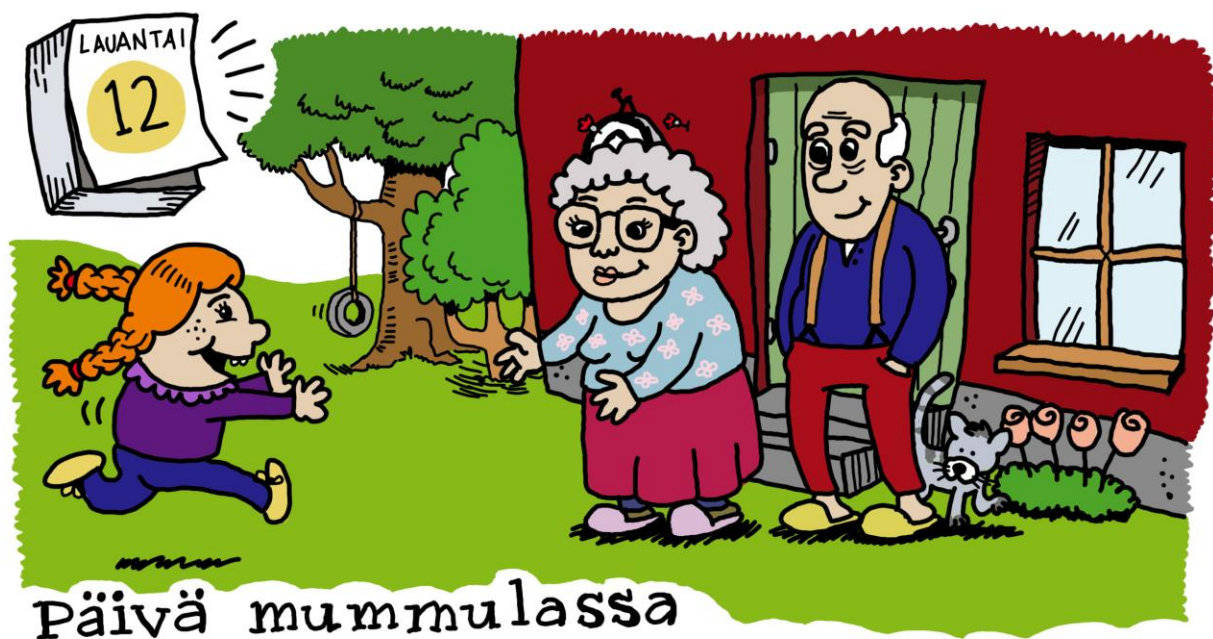
Jokaisen videon alussa nähdään Nalle, joka antaa lapselle ohjeistuksen kuunnella tarkkaan ja keskittyä satuun: ”Kerron sinulle nyt tarinan. Keskitythän tarkkaan.” Nalle on animoitu puhumaan, joten ruudulla ei näy pelkästään piirrettyä nallea. Kuten aiemmin mainitsin, Nallen tarkoitus on virittää lapsi kuunteluun ja antaa aikaa esimerkiksi korjata asentoa tai aikuiselle kirjata ensimmäisiä huomioita. Nallen tarkoitus oli myös näyttää lapselle, kuka tarinaa kertoo; sadut on lukenut sama henkilö kuin Nallen alku- ja loppuohjeet lapselle.

Kuva 1. Videoiden alkukuva Nallesta.

Arkisaduksi valikoitui satu Tytistä, joka odottaa lauantaita, koska silloin pääsee mummun ja vaarin luokse yökylään. Tarinan tavoitteena on rohkaista lasta kertomaan sadun kautta myös omista kokemuksistaan isovanhempiensa kanssa.

Videolla näkyvä tarina Tytistä on hyvin lyhyt ja ytimekäs. Siinä ei anneta lapselle mitään ”ylimääräistä” tietoa siitä, mitä Tytti mummun ja vaarin luona tekee. Tarinan alussa ei myöskään ole sanottu ollaanko mummun ja vaarin kotona, vai esimerkiksi kesämökillä. Lapselle haluttiin jättää mahdollisimman paljon tilaa kertoa tapahtumista. Kuvaan on kuitenkin piirretty elementtejä, jotka huomattaessaan lapsi voi keksiä paljonkin tekemistä. Tarinalla voi testata myös sitä, osaako lapsi yhdistää kuvassa näkemiään elementtejä omaan satuunsa, vai onko hänen tarinansa täysin hänen kokemuksiinsa ja mielikuvitukseensa nojaava.

Kuva 2. Kuvitus ”Päivä mummulassa” satuun

Toisena perussatuna on tarina Prinssi Ahneesta, joka asuu yksin isossa linnassaan. Linnassa on hänellä sata huonetta, joista jokaisessa on kultainen kaappi täynnä tikkukaramelleja. Vaan mitä tekee Prinssi, kun yhtenä päivänä hänen ovelle koputtaa Kerjäläinen?

Tarinan tavoitteena on testata, mistä lähtökohdista lapset tarttuvat siihen, tietävätkö he mikä on kerjäläinen, vai muuttuuko hahmo lasten tarinoissa joksikin muuksi. Tarinaan sisältyy mahdollisuus moraalisesta opetuksesta; Prinssi on ahne, mutta oppiiko hän jotain kerjäläisen käynnistä ja muuttuuko hänen käyttäytymisensä. Tarinassa tavoitteena on myös opettaa erilaisten ihmisten kohtaamista. Kohtaako Prinssi Kerjäläisen samanarvoisena ja esimerkiksi tarjoaa tälle tikkareita?

Tähän satuun, kuten muihinkin on tavoiteltu myös syy-seuraussuhteiden sekä tarinan juonellisuuden ymmärtämisen kehittämistä. Yleisenä tavoitteena saduilla on luonnollisesti myös lapsen mielikuvituksen kehittäminen ja lapsen sanallisen tuottamisen rikastuttaminen sekä lisätä lapsen rohkeutta kertoa mielipiteensä. Jokaisella videolla on tavoitteena antaa lapselle heräte, idea tarinasta.

Kuva 3. Kuvitus ”Prinssi Ahne” satuun

Kolmantena vaihtoehtoisena tarinanalkuna on kertomus kiltistä ja lapsirakkaasta koirasta, joka asuu leikkikentän lähellä. Yhtenä päivänä koira huomaa yhden lapsista puuttuvan ja alkaa selvittää asiaa.

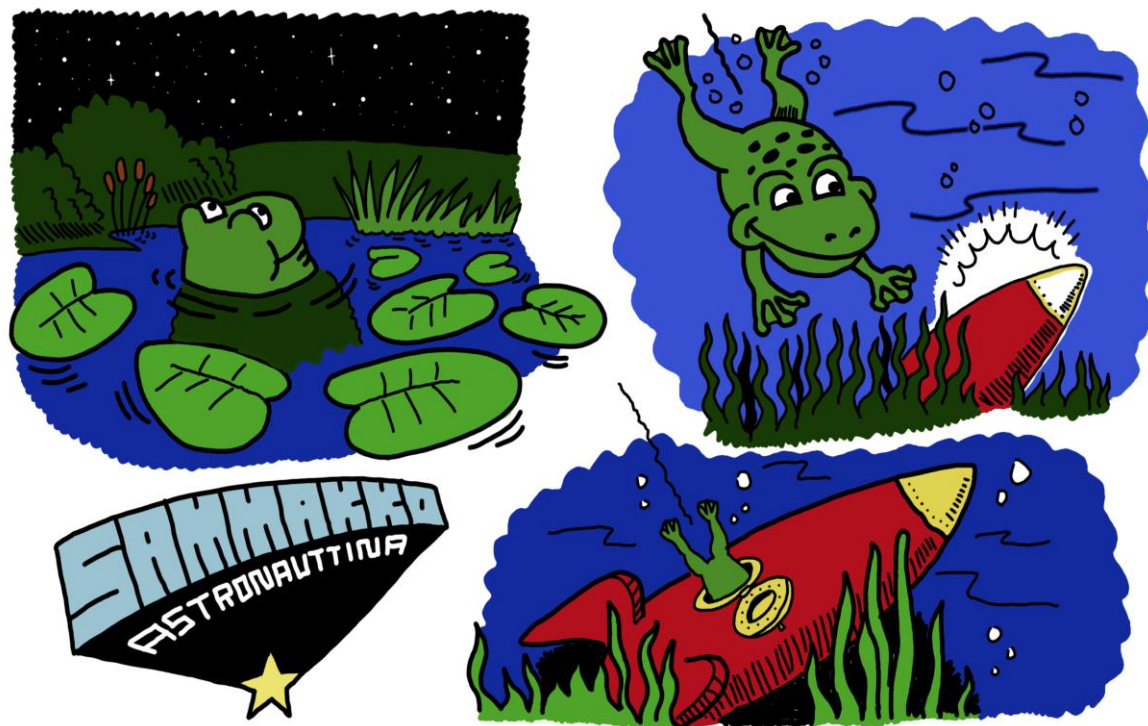
Tarina tarjoaa selvän ongelman, johon sadutettavan lapsen pitäisi keksiä ratkaisu. Videolla näkyvän tarinan tavoitteena on kannustaa lasta luovaan ongelmanratkaisuun. Tavoitteena on myös rohkaista lasta kertomaan oma mielipiteensä. Lasten tarinoissa voi myös heijastella oma kokemus, jos joku lapsista on joskus ollut eksyksissä. Leikkikentän sankariksi valikoitui koira siitä syystä, että tarina voisi auttaa joitain lapsia pelkäämään koiria edes vähän vähemmän ja ymmärtämään, että ne ovat ystävällisiä eläimiä.

Kuva 4. Kuvitus “Leikkikentän sankariin”

Viimeisenä, neljäntenä satuna on absurdi tarina sammakosta, josta tulee sattumalta astronautti. Videolle päätyneistä neljästä tarinan alusta, tällä tarinalla on selkeimmin tavoitteena tukea lapsen tarinallista hulluttelua; mitä vain voi tapahtua kun sammakosta tulee astronautti.

Lapselle on tärkeä ilmaista, että ei ole oikeaa tai väärää tapaa kertoa satua. Jokainen satu on yhtä tärkeä ja hyvä.

Kuva 5. Kuvitus satuun “Sammakko astronautina”

4.3.3 Videoiden piirto, äänitys ja editointi

Kun käsikirjoitukset oli valittu, tarkistettiin ja hiottiin niiden kieliasu. Tämän jälkeen alettiin suunnitella visuaalista ilmettä. Koska videot ovat suhteellisen lyhyitä ja videoiden kohderyhmänä pienet lapset, piti kuvasuunnitelmaa tehdessä pyrkiä välttämään liian nopeaa lopputulosta. Tämän takia päätettiin, että piirretään yksi kuvakokonaisuus, joka pysyy koko videon ajan paikallaan. Tarinaan liittyvät kuvitukset piirretään erillisinä ja ne editoidaan ilmestymään sitä mukaan kun tarina etenee, synkronissa kertojan äänen kanssa. Tällä periaatteella toteutettiin jokaisen neljän videon kuvailmaisuus.

Kuvasuunnittelun jälkeen kuvittaja Joonas Lehtimäki aloitti luonnostelun. Luonnostelua seurasi kommenttikierros, jonka aikana ei ilmennyt suurempia muutostarpeita. Tätä seurasi videoiden piirto. Videot piirrettiin täysin digitaalisesti tietokoneella. Joissakin piirrosvideoissa kuvataan piirtävää kättä taululla, mutta digitaalinen toteutustapa oli järkevin tälle prototyypiprojektille. Digitaalisuus mahdollisti helpomman muokattavuuden, sekä laski kustannuksia.

Neljän videon lisäksi Lehtimäki piirsi myös alkuohjeistuksia varten erityisen nallehahmon, jonka suu animoitiin liikkumaan kertojäänen tahtiin. Näin saatiin nallesta ikään kuin kertojahahmo jokaiselle tarinalle ja sillä tavalla kertoja tuotiin näkyväksi, mikä saattaa olla lasten mielestä mukavaa. Samaan aikaan piirron kanssa äänitettiin sadut. Ammattipuhujan kustannukset olisivat olleet liian suuret tällaista prototyypiprojektia ajatellen. Tästä johtuen eräs Videotiivisteiden työntekijä luki sadut nauhalle ja niistä käsiteltiin lopullisten videoiden ääniraidat.

Kun piirrot ja puheet olivat valmistuneet, seurasi videoiden editointi. Tässä vaiheessa yksittäiset kuva-alueet animoitiin tietokoneohjelmien avulla ilmestymään hyvässä rytmisessä suhteessa puheeseen. Editointivaiheessa korjattiin myös piirrosten vaillinaisen värimaailma ja yhdistettiin eri osa-alueet toimiviksi kokonaisuuksiksi.

4.3.4 Videoiden esitystapa

Suunniteltaessa sadutustuotteen perusteita oli yksi ilmeinen kysymys: videoiden esitystapa. Lopullisen tuotteen on tarkoitus olla jonkinlainen mobiiliapplikaatio, jota voitaisiin käyttää erilaisilla tablettitietokoneilla tai mobiililaitteilla. Tällöin yhdessä paketissa olisi kaikki tarpeellinen; itse videoherätteet, ohjeet, tekninen tuki. Prototyypiprojektia varten applikaation suunnittelu ja toteutus olisi kuitenkin ollut liian raskas prosessi.

Prototyypituote päätettiin tehdä dvd-teknologiaan pohjautuvaksi. Toisin sanoen, yhdellä dvd-levyllä on tarvittavat videoherätteet sekä ohjeet. Saduttajan tulee asettaa dvd, joko tietokoneen levyasemaan tai dvd-soittimeen. Tämän jälkeen valikoita selaamalla hän voi tutustua ohjeisiin tai käynnistää haluamansa videoherätteen. Kun heräte on katsottu loppuun, palaa levy automaattisesti päävalikkoon.

Dvd-pohjainen esitystapa valikoitui sen yksinkertaisuuden ja luotettavuuden takia. Lisäksi lähes jokaisesta potentiaalisesta testausympäristöstä löytyy dvd-levyn toistamiseen tarvittavaa teknologiaa. Vaikka esitystapa ei olekaan erillinen applikaatio, voidaan sadutushetkeä ja etenkin teknologian käyttöä havainnoimalla suunnitella ja tehdä linjauksia myös lopullisen tuotteen applikaatioon.

5 TUOTTEEN TESTAUS

5.1 Testauksen suunnittelu

Lähdettäessä suunnittelemaan prototyypituotteen testausta, toiveena oli, että päiväkotiryhmässä työskentelevä lastentarhanopettaja tai lastenhoitaja pystyisi suorittamaan ainakin osan testauksista. Jonkun muun kokeillessa tuotetta, minulle tarjoutuisi mahdollisuus havainnoida tilanteen toimivuutta ja saada työntekijän mielipide tuotteen toimivuudesta. Oli alusta asti selvää, että tuotteen toimivuuden selvittämiseksi useampi mielipide olisi avainasemassa.

Testauksen kohderyhmä vastaa luonnollisesti tuotteen suunniteltua kohderyhmää. Kohderyhmäksi tarkentui kuitenkin pääasiassa esikouluikäisiä lapsia. Yhtenä perusteluna tällä oli se, että esikouluympäristön pitää olla kieliympäristönä virikkeinen ja lapsen kielellistä kehitystä tukeva. Lisäksi esikoulun keskeisinä sisältöinä ovat muiden muassa kieli ja vuorovaikutus, joiden kehitykseen sadutuksella pyritään vaikuttamaan. Lasta rohkaistaan ja ohjataan vähitellen aktiiviseksi puhujaksi ja kuuntelijaksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Esikoulussa lapsen pitäisi tottua kertomaan muun muassa omista mielipiteistään ja ajatuksistaan. (Volotinen 2010, 78.) Esiopeutuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014) on yleisenä tavoitteena kirjattu lapsen kielellisen tietoisuuden kehittäminen, jota voidaan edistää esimerkiksi kielellä leikkien ja loruillen.

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui havainnointi. Havainnointi on menetelmä, jonka avulla on mahdollista saada tietoa esimerkiksi siitä, miten luonnollisessa toimintaympäristössä toimitaan ja millä tavoin ihmiset käyttäytyvät. Tutkimuksellinen havainnointi on aina systemaattista tarkkailua. Havainnointia voi käyttää tutkimusmenetelmänä joko ainoana menetelmänä tai sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi haastattelun tai kyselyn tukena. Havainnointi voi täydentää hyvin kyselystä tai haastattelussa saatuja tietoja. Mahdollisuus on myös, että jälkikäteen tehty kysely tai haastattelu tukee havainnoinnissa tehtyjä huomioita. (Moilanen, Ojasalo & Ritalahti 2009, 103.)

Havainnointi valikoitui tutkimusmenetelmäksi muutamastakin syystä. Ensinnäkin, havainnointi on erityisen hyvä menetelmä esineen tai tuotteen toimivuuden testaamiseen. Käytettäessä havainnointia, päästään seuraamaan todellisessa toimintaympäristössä tuotteen käyttöä ja toimivuutta. Menetelmä sopii myös kehittämistehtäviin, joissa pääosassa ovat vuorovaikutus ja yksilön toiminta. (Moilanen ym. 2009, 103.) Lähdetessä testaamaan videoherätteistä sadutusta, tärkeässä roolissa olivat myös lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus ja se miten sekä aikuinen että lapsi toimivat sadustilanteessa. Systemaattisella havainnoinnilla saa selvitettyä mitä kohde tilanteessa tekee, miten tuotetta tai esinettä käytetään ja mitä itse tilanteessa tapahtuu (Moilanen ym. 2009, 103).

Havainnointimenetelmän käyttö mahdollistaa niin ikään välittömän suhteen luomisen tutkittaviin (Moilanen ym. 2009, 103). Minulle oli tärkeää saada lapsiin jonkinmoinen luottamuksellinen suhde, jotta he eivät jännittäisi minua niin paljon ja tilanne olisi luonnollisempi. Moilasen, Ojasalon ja Ritalahden (2009, 105) mukaan havainnointimenetelmää on kritisoitu siitä, että vieraan havainnoijan läsnäolo saattaa muuttaa tai vääristää tilannetta ja sitä kautta myös saatuja tutkimustuloksia. Välttääkseni tätä niin sanottua kontrolliefektiä, kävin lapsiryhmässä muutaman kerran, jotta olisin lapsille entuudestaan tuttu.

Havainnointitekniikoita on kahdenlaisia: strukturoituja ja strukturoimattomia. Strukturoidussa havainnoinnissa kaiken pitää olla aina mahdollisimman järjestelmällistä. Itse havainnointi kohdistuu ennalta suunniteltuihin seikkoihin ja saadut tulokset pyritään saamaan muistiin heti. Muistiinrekisteröinnissä auttavat muun muassa valmiit havainnointikaavakkeet, havainnointipäiväkirjan täyttäminen tai tilanteen videokuvaaminen tai äänittäminen. Strukturoimattomassa havainnoinnissa toiminta on joustavaa ja silloin esimerkiksi tuotteen käytöstä ja toimivuudesta halutaan saada mahdollisimman paljon tietoa. Strukturoimattomassa havainnoinnissa hyödynnetään kehitettävään asiaan liittyvää teoretietoa. Teoriapohjan avulla tehdään oletuksia, mitä toiminnassa voi tapahtua. (Moilanen ym. 2009, 104-105.)

Oman projektini havainnointia voisi kuvailla puolistrukturoiduksi. Toisaalta minulla oli selkeä suunnitelma havainnointiin sekä kirjattuna ylös ne aihealueet, joihin tulen havainnoinnissa kiinnittämään huomioita. En kuitenkaan esimerkiksi äänittänyt tai

videokuvannut havainnointitilanteita ja halusin muiltakin osin olla vapaa reagoimaan havainnointitilanteen muutoksiin.

Suunnitelmien mukaan minulle oli tulossa kaksi havainnoijan roolia; sekä osallistuva että sivusta seuraaja. Jo testauksen suunnitteluvaiheessa oli selvää, että teen osan testauksista itse. Varsinkin niiltä osin, roolini olisi osallistuva havainnoija. Moilasan ym. (2009,105) mukaan osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu esimerkiksi työntekijän tai asiakkaan roolissa tutkittavana olevan kohteen toimintoihin. Tällöin vuorovaikutus tapahtuu kuitenkin ennemmin tutkittavan ehdoilla havainnoijan vaikuttaessa mahdollisimman vähän (Moilanen ym. 2009, 105).

Havainnointimateriaalia tulkittaessa tärkeintä on löytää aineiston punainen lanka. Havainnot pitää yhdistellä loogiseksi kokonaisuudeksi. Havainnointien kautta kerätty aineisto ei ole suoraan ratkaisu kehittämistehtävään, vaan ainoastaan materiaalia, jolle työ perustuu. Aineisto kuvaa sitä, mitä havainnointien aikana tapahtui ja vasta analysoinnin kautta päästään tulosten tulkintaan. (Moilanen ym. 2009, 107.)

Havainnoinnissa keskityin seuraamaan lasten käyttäytymistä sadutustilanteessa, heidän satujensa sisältöjä ja sitä miten he kuljettivat satujaan. Lisäksi oli tärkeää kiinnittää huomiota tuotteen toimivuuteen ja siinä oleviin kehityskohteisiin. Havainnoinnin avulla halusin saada vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- miten lapset reagoivat videoihin?
- jaksavatko he seurata videon kokonaan?
- tuleeko lasten saduista samankaltaisia?
- ilmeneekö lasten saduissa videoilla nähtyjä elementtejä?
- toimiiko tuote?

Toisena tutkimusmenetelmänä havainnoinnin lisäksi oli kysely. Havainnoinnin perusteella saadun aineiston tueksi halusin saada mielipiteitä tuotetta testanneilta työntekijöiltä. Kysely sopi tähän tarkoitukseen hyvin, koska se on verrattain helppo ja nopea toteuttaa (Moilanen ym. 2009, 108). Päiväkodin hektisen arjen takia päädyin siihen ratkaisuun, että sähköpostitse toteutettava lyhyt kysely olisi toimivin ratkaisu selvittää työntekijöiden mielipiteitä tuotteesta.

Kyselyssä käytettiin avoimia kysymyksiä, jolloin työntekijöillä ei ollut valmiita vastausvaihtoehtoja. Käyttämäni kysymykset olivat:

- Miltä tuotteen käyttäminen tuntui? Oliko helppoa, vaikeaa?
- Millainen ensivaikutelma jäi? Voisiko videoherätteen sadutus toimia?
- Kommentteja itse videoista/tuotteesta? Olivatko aiheet sopivia kohderyhmälle? Oliko kesto sopiva? Mitä muuta tulee mieleen?
- Onko sinulla kehittämisehdotuksia, miten tuotetta kannattaisi jatkokehittää, mitä muuttaa? Kannattaako ylipäätään jatkokehittää?

Kyselyllä ei ollut tarkoitus saada laajaa tilastotietoa, vaan halusin pureutua itseäni kiinnostaviin seikkoihin. Kysymyksiä olisin voinut hioa enemmän ja tehdä niistä vielä selkeämmät, mutta vastausten perusteella nämä ajoivat asiansa hyvin.

5.2 Raportointi

Ennen varsinaisia prototyyppituotteen testauksien aloittamista, kävin muutaman kerran lapsiryhmässä, jotta lapset hieman tottuisivat minuun ja olisivat ainakin nähneet minut ennen kahdenkeskisten sadutushetkien aloittamista. Lisäksi ennen tuokioiden pitämistä, jokaisen osallistuvan lapsen huoltajilta pyydettiin kirjallinen lupa käyttää lapsen satuja sekä havainnoinnista saatuja materiaaleja opinnäytetyön lähdemateriaalina.

Päiväkotiympäristössä tapahtuva testaus tehtiin kahdessa ryhmässä ja testaukseen osallistui kaiken kaikkiaan 9 lasta ja kolme työntekijää. Yhdeksästä testaukseen osallistuneesta lapsesta seitsemän oli esikouluikäisiä ja kaksi neljävuotiaita. Sovimme työntekijöiden kanssa, että yksi esikouluopettajana toimiva lastentarhanopettaja testaisi tuotteen esikouluikäisten lasten kanssa, toinen lastentarhaopettaja ottaisi puolestaan testaukseen saman ryhmän nuoremmat lapset. Toisessa testaukseen osallistuvassa ryhmässä testauksen hoiti toinen esikouluopettajista.

Ensimmäisellä testauksella kokeilin prototyyppituotetta itse. Valituista lapsista oli paikalla vain yksi. Viisivuotiasta tyttöä selvästi ujostutti ja jännitti uusi tilanne ja minä uutena aikuisena. Kun kerroin kyseessä olevan sadutushetki ja että kirjoitan hänen

satunsa ylös, hän kertoi kertoneensa satuja aikaisemmin kotona. Tuokion edetessä selvästi huomasi, että hänen satujaan on ennenkin kirjoitettu ylös. Tyttö kertoi lauseen kerrallaan ja odotti, että kynä pysähtyy ennen kuin jatkoi tarinaansa. Hän selvästi innostui sadun kertomisesta ja halusi aina edellisen tarinan tultua valmiiksi kertoa uuden. Lopulta hän kertoikin tarinan kaikista neljästä videosta. Jotkut olivat selvästi helpompia tarttua ja niihin tuli luonnollisesti pidempi tarina. Kaksi videoista katsottiin kahdesti, minkä jälkeen tyttö kertoi sadun loppuun.

Huomioni kiinnittyi siihen, että hän joka kerta totesi videoilla olevalle nallelle, että keskittyy kyllä. Tyttö oli motorisesti melko levoton, mutta siitä huolimatta hän jaksoi hyvin keskittyä videoihin ja katsoa ne loppuun. Tytön tarinoista huomasi, että hän todella seurasi videoita. Tarinoissa oli elementtejä piirretyistä kuvista, joita ei sanallisesti kerrottu herätteessä. Toisaalta voi olla myös sattumaa, että tytön tarinassa Tytti ja mummo heittävät tikkaa, vaikka tikkataulu onkin videolla näytetty. Tytön tarinat etenivät loogisesti, vaikka hän käyttikin paljon ”hän”-sanaa sen sijasta, että olisi nimenmennyt henkilön.

”Prinssi Ahne tuli avaamaan oven ja hän sanoi että häivy siitä. Mutta hän ei häipynyt. Prinssi Ahne sanoi vielä että häivy mutta ei häipynyt. Lopulta Prinssi kutsui sen sisälle ja tarjosi hänelle juomaksi vettä ja antoi yhden tikkarin. Sitten hän lähti.”

Myös toisella sadutushetkellä tein testauksen itse. Toisella kerralla sadun kävi kertomassa neljä lasta. Heitä oli valittu ryhmään eri syistä, mutta jokainen lapsi tuntui tulevan mielellään kertomaan satua. Lapset kävivät kertomassa satujaan aamupäivän aikana.

Ensimmäisenä sadutettavaksi tuli neljävuotias tyttö. Hän oli hyvin puhelias, mutta hänen oli vaikea keskittyä yhteen asiaan kerrallaan. Hän ei meinannut pysyä tuolillaan. Itse satuihin hän tarvitsi jonkin verran apukysymyksiä ja kannustusta jatkaa. Hän halusi kuitenkin kertoa kolme satua. Tytön oli jonkin verran vaikea tarttua valmiiksi annettuun satuun, mutta hänen mielikuvituksensa kuitenkin kuljetti hänen pisintä tarinaansa melko pitkälle annetusta alusta. Tytön sadut tulivat pituusjärjestyksessä: ensimmäinen hänen saduistaan oli pisin ja seuraavat lyhyempiä. Jo tämän ty-

tön kohdalle uskalsin tehdä vahvan oletuksen, että valmiina annetut sadut eivät pidätele lasten mielikuvitusta. Tässä tytön tarina otsikolla Sammakko astronauttina.

”Se vois vaikkapa sitten lentää Kuuhun asti. Sitten vaikkapa ne ystävykset leikkisi siellä pihalla. Ne leikkii piiloa. Mukana on lammas, possu ja kissa. Lammas etsii. Possu on piilossa puun takana. Kissa on sisällä piilossa. Koirakin on mukana.”

Toisena sadun kävi kertomassa kuusivuotias poika. Hänellä tuntui olevan kiire pois tilanteesta. Tähän saattaa vaikuttaa se, että toisessa tilassa odotti kaverit ja esikoulu-tehtävät. Poika katsoi videon intensiivisesti, mutta satu ei silti ottanut tuulta alleen. Poika on muutoin puhelias ja ottaa kontaktia, mutta hän tuntui jännittävän sadun kertomista. Hänen satunsa jäi melko lyhyeksi, vaikka yritin kannustaa. Keskustellessani jälkikäteen ryhmän esikouluopettajan kanssa sadutuksen sujuvuudesta, kävi ilmi, että kyseistä poikaa kiinnostavat enemmän liikunnalliset asiat kuin sadut ja tarinat.

”Tota semmonen sammakko, joka meni luolaan ja sitten Speedy tuli kanssa sinne. Semmonen peli Minecraft. Missä siinä lukee Minecraft? Sitte en tie enempää. Mulla ois pidempi satu mielessä, mutta en jaks kertoa ku se on niin pitkä.”

Pojan tarinasta huomaa, että hän viettää jonkin verran aikaa ruudun edessä ja pelaa tietokonepelejä. Jäin miettimään, jännittikö tilanne kuitenkin häntä, jos hänellä olisi ollut pidempikin satu mielessä. Hänen kanssaan sain käyttää paljon motivointi- ja jopa maanittelukeinoja, jotta satu saatiin tuohon muotoon.

Seuraavaksi satua tuli kertomaan reipas neljävuotias tyttö. Hän oli hyvin innoissaan päästessään kertomaan satua ja keskittyi videoon hyvin. Hän tiesi, että hänen sadussaan on prinsessa jo otsikon sanomisen jälkeen, ennen kuin piirrosvideo edes alkoi. Tyttöä ei selvästi rajoittanut se, että sadulle oli annettu alku. Hän yhdisteli omassa sadussaan piirrosvideolla esiintyneitä hahmoja sekä omia mielikuvituksensa luomia hahmoja. Hän oli selvästi saduttanut ennenkin. Hän odotti, että ehdin kirjoittamaan kaiken sanotun ennen kuin tarinaansa. Tyttö myös halusi kuulla satunsa kahdesti ja mietti, haluaako tehdä siihen muutoksia.

”Sinne vois tulla prinsessa. Ja se noita nappais sen prinsessan vankilaan. Ja se prinssi pelasti sen prinsessan. Sit se prinssi kuolee. Sitten sen tulee pelastamaan sellanen toinen prinssi ja ja ja sitten se uusi prinssi antaa prinsessalle kukkia.”

Tämän tarinan jälkeen sain taas varmistusta siitä, että eivät valmiit alut juuri rajoita lapsen mielikuvitusta. Tytöllä oli heti mielessään selvä tarina, eikä videolla ollut tarina ahneesta prinssistä pidätellyt häntä. Hän muokkasi alkuperäisen tarinan hahmoja, kerjäläisestä tuli noita ja ahneesta prinssistä pelastaja. Se, jos mikä on todiste lapsen mielikuvituksen voimasta.

Tuokion viimeisenä sadutettavana oli kuusivuotias poika. Hän selvästi jännitti tilannetta ja minua vieraana aikuisena. Poika innostui videosta, mutta hänen ilmeestään jotenkin loisti se, ettei sadun alku ollut sellainen kuin hän oli kuvitellut sen olevan. Ehkä tästä johtuen yhdistettynä jännitykseen, poika tarvitsi paljon kannustusta. Vaikka satu jäi lyhyeksi, se rentoutti selvästi poikaa ja sadutustilanteen jälkeen hän puhui asioista paljon vapautuneemmin.

”Kerjäläinen meni sisään. Se syö siellä. Sitte se lähtee sieltä. Sanoo lähtiessään heippa.”

Kolmannella sadutuskerralla tein myös testauksen itsenäisesti. Sadutettavana kävi vain yksi lapsi. Hän ei päässyt osallistumaan aikaisemmin, joten päätimme ryhmän lastentarhanopettajan kanssa pitää hänelle heti sadutushetken. Kuusivuotias tyttö vaikutti hyvin hiljaiselta, kun tapasin hänet ennen sadutuksen alkua. Häntä, kuten ryhmän muitakin jäseniä, jännitti uusi tilanne. Mahdollinen alkujännitys kuitenkin kaikkosi nopeaan ja hänen tarinansa eteni hienosti. Tyttö ei tarvinnut sanallista kannusta tai lisäohjeita. Hänen ”lukkonsa” avasi pelkkä hymy ja nyökkäyksen muodossa annettu kannustus jatkaa. Hän seurasi videota mielenkiinnolla ja osasi yhdistellä tarinaansa videolla näkyneitä asioita.

”Että se tua siellä odotti sellanen astronautti ja tua sit se sammakko kysy siltä et mikä sen nimi on. Ja sen nimi oli Vili. Niistä tuli ystävät ja sit ne tua ui yhdessä ylös katsomaan sitä tähtitaivasta.”

Molemmilla pojilla oli selvästi vaikeuksia keksiä satuunsa jatkoa. Heidän tarinansa olivat selvästi lyhyempiä kuin tyttöillä. Poikien tarinat kertoivat mielestäni selkeämmin vain sen miten tarina loppuun eikä niinkään miten tarina jatkuu.

Neljännellä sadutustuotteen testauskerralla mukana oli lastentarhanopettaja, joten pystyin itse keskittymään havainnointiin. Hän sadutti kahta lasta. Molemmat tällä kerralla saduttaneet olivat neljävuotiaita tyttöjä. Tämä kerta ei mennyt niin sulavasti kuin aikaisemmat kerrat. Molempia tyttöjä selvästi häiritsi se, että tilassa oli useampi aikuinen. Lisäksi meillä oli teknisiä ongelmia, eikä tietokoneeseen saatu kunnolla ääntä. Näiden lisäksi tilaan kuului selvästi ääniä viereisestä huoneesta. Kaikki nämä muuttujat pitäisi aina sadutushetkessä saada minimiin.

Ensimmäisenä sadutettavaksi tullut tyttö joutui lähtemään kesken vapaan leikin kertomaan satua, joten tämä varmasti vaikutti hänen vaisuuteensa. Hän valitsi eri sadun kuin viimeksi, eikä halunnut kertoa uudestaan niistä, joista oli jo kertonut. Uskon, että hän halusi kiireesti takaisin leikkiin, eikä siitäkään syystä halunnut kertoa samasta alusta uudestaan.

Huolimatta siitä, että videon äänet kuuluivat valitettavan huonosti, tyttö keskittyi videoon hyvin. Sen jälkeen hän alkoi pyöriä tuolillaan ja tarvitsi paljon kannustusta ja selvästi ohjailevia apukysymyksiä sadun keksimiseen. Häntä selvästi häiritsi se, että tilassa oli kaksi aikuista. Tyttö ei oikein tiennyt kenelle olisi satua kertonut. Viereisestä huoneesta kuului kovaäänistä keskustelua, joten uskon tämänkin vaikuttaneen tytön keskittymisen herpaantumiseen. Hän kuitenkin sanoi lähtiessään, että oli kiva käydä taas kertomassa satu.

”Se koetti etsiä sitä metsästä ja löysi sen. Ei sit mitään muuta.”

Tämän kerran toisena sadutettavana oli myös neljävuotias tyttö. Samoin kuin viime kerralla, hän seurasi videota hyvin. Hän teki useamman tarinan ja niistä ensimmäinen tuli hyvin helposti, ilman aikuisen apua. Myös hän pyöri tuolillaan ja katseli vuoronperään minua ja lastentarhanopettajaa. Kahteen seuraavaan satuun hän tarvitsi paljon apukysymyksiä ja niistä huolimatta ne jäivät hyvin lyhyiksi. Pisimmässä sadussaan tyttö kuljetti hyvin videolla annettuja elementtejä ja teki tarinasta uskottavan.

”Se koira meni puun taa etsimään ja sitten se koira meni talon taakse etsimään. Sitten se Ville löytyi talon takaa. Sitten se oli eksynyt ja löysi takaisin puistoon.”

Tytölle oli selvästi vaikeampi keksiä tarina, jossa ei ollut prinssiä tai prinsessaa. Ehdotuksesta huolimatta hän ei silti halunnut tehdä uutta satua samaan alkuun.

Myös viidennellä sadutuskerralla mukana oli esikouluopettaja. Tälläkin kertaa pysyin keskittymään havainnointiin. Sadutettavana kävi lasta esikouluikäistä lasta, tyttö ja poika. Molemmat lähtivät taas sadutettavaksi kesken leikin, joka varmasti vaikutti ainakin pojan käytökseen sadutushetkellä. Erityisesti tällä sadutuskerralla kävi selväksi, miten tärkeää lapsille on kertoa etukäteen ja motivoida heitä tulevaan sadutushetkeen. Ennakoinnin tärkeyttä ei voi aliarvioida, vaan se usein pelastaa tai vähintäänkin helpottaa monen tilanteen sujumista.

Poika kertoi kahdesta alusta, mutta löi täysin leikiksi. Hän oli testauksen ainut, joka tarttui samaan alkuun uudestaan. Hänen käytöksestään huomasi, ettei häntä juuri kiinnostanut kertoa minkäänlaista satua. Hän ei suostuttelun jälkeenkään halunnut kertoa tarinaa, joten päästimme hänet takaisin leikkimään. Hän käyttäytyi tällä sadutuskerralla ihan eri tavoin kuin viimeksi ollessani hänen kanssa tilanteessa kahden. Pojan käytöksestä jotenkin paistoi se, että hän käyttäytyi huonosti kuin härnätäkseen esikouluopettajaa tahallaan. Myös hänen tarinallinen tuotoksensa heijasteli mielestäni ärtymystä.

”Taas tulee sota. Nyt tulee se sama juttu ku siinä sammakkojutussa. Sit open naama oli siellä ja se ampu sitä. Sit tuli valomiekka ja siel oli tietokone ja sekin meni rikki.”

Tyttö puolestaan laitto ensin vastaan, ettei halua lähteä kesken leikin. Hän kuitenkin rauhoittui heti tilanteeseen ja kertoikin hyvin etenevän sadun. Hänen sadussa kulki mukana videolla olleita asioita ja tarinasta tuli looginen. Hän ei tälläkään kertaa halunnut kertoa kuin yhden sadun.

”Tua sitte se kerjäläinen sanoi sill että saako tulla sisään ja se sanoi että saa. Ja sitten se anto sille sellasen vierashuoneen. Siellä vierashuoneessa oli sellanen lipasto missä oli rahaa ja sitte aamulla se lähti pois ja matkasi taas.”

Viimeisellä testauskerralla mukana oli myös esikouluopettaja. Olin mukana havainnoimassa. Tätä ryhmää ehdittiin saduttaa vain kerran, mutta jo yhden kerran perusteella sain käsityksen siitä, miten tuote kyseisten lasten kanssa toimii. Tulokset olivat lupaavia tässäkin ryhmässä. Myös testaamassa ollut lastentarhanopettaja kannusti, että idea on hyvä.

Sadutettavana kävi kolme esikouluikäistä lasta, kaksi poikaa ja tyttö. Heitä kaikkia jännitti enemmän tai vähemmän läsnäoloni. Kaikki lapset vaikuttivat hyvin rauhallisilta ja pohdiskelevilta. Tilamme oli rauhallinen ja suuremmilta häiriötekijöiltä vältyttiin. Koko sadutushetken ajan tilanne oli ihanan kiireetön. Esikouluopettaja kyseli lapsilta apukysymyksiä ja kärsivällisesti johdatteli satua eteenpäin. Vaikka kaikki kolme lasta tarvitsivat jonkin verran apukysymyksiä ja kannustusta, he kuitenkin kertoivat videoissa näkemiinsä alkuihin sopivan jatkon.

Ensimmäisenä sadun kävi kertomassa toinen pojista. Hän mietti pitkään, minkä videon haluaisi nähdä. Lopulta päätettyään video katsottiin, ja pitkä pohdinta alkoi. Poika tarvitsi erityisesti oman sadun aloittamiseen paljon apukysymyksiä. Tarina kuitenkin eteni melko hyvin tahmean alun jälkeen. Poika selvästi pohdiskeli tarinan kulkua, ja tiesi tarkalleen mitä videolla oli tapahtunut. Hän katseli koko kerrontansa ajan ulos ikkunasta kuin miettien, miten tarina etenisi päiväkodin pihalla.

”Ehkä se koira päätti etsiä sitä. Sit se mietti et missä se Ville olis voinu käydä. Sit se kävi kurkkaamassa metsästä mut ei se löytäny sitä sieltä. Se lähti etsii jostain muualta. Sitte ku se meni uudestaan puistoon miettimään ni se löysi Villen sieltä keinumasta.”

Toisena saduttamaan tuli toinen ryhmään valikoituneista pojista. Hänelle oli selvästi vaikea päättää, mistä haluaisi kertoa sadun. Edeltävän pojan tavoin, hänkin tarvitsi paljon mietintäaikaa ja sen lisäksi paljon johdattelevia kysymyksiä ja kannustusta.

Niistä huolimatta hänen oli hyvin vaikea päästä kiinni tarinaan, eikä hän lopulta saanut varsinaista satua aikaan, mutta kertoi yksittäisiä seikkoja, mitä sadussa voisi tapahtua.

Päivän viimeisenä sadutettavana oli esikouluikäinen tyttö. Myös hän kaipasi tarinan luomiseen paljon apuja. Lopulta kävi niin, että esikouluopettaja ehdotti tytölle tapahtumia tarinaan ja tyttö joko hyväksyi tai hylkäsi ne. Näin hänen tarinansa ahneesta prinssistä syntyi pitkällisen työn tuloksena. Vaikka tarina jäi lyhyeksi, tyttö vaikutti olevan tyytyväinen aikaansaannokseensa, kun se hänelle hetken päätteeksi luettiin.

”Ovi avattiin ja kerjäläinen päästettiin sisään. Kerjäläinen halusi tikka-reita, mutta prinssi ei antanut niitä”

5.3 Testauksen tuloksia ja loppupäätelmiä

Suuri lapsimäärä johti siihen, että testauskertoja ei rajallisessa ajassa ehditty pitää suurta määrää. Lisäksi testaukseen valituilla lapsilla oli osalla säännöllisiä vapaapäiviä, joten kaikilla kerroilla ei pystytty ottamaan kaikkia saduttamaan. Kaiken kaikkiaan sadutuskertoja ehdittiin testausaikana pitämään kuusi kertaa. Osaa lapsista sadutettiin kaksi kertaa, toisia vain kerran. Testauksen aikana sain melko hyvän käsityksen siitä, miten tuote toimii ensimmäisillä kokeilukerroilla uudessa lapsiryhmässä.

Jo ensimmäisillä kerroilla huomasi, että vaikka lapset valitsivat samoja alkuja, niistä syntyneet tarinat eivät muistuttaneet toisiaan. Siihen vedoten voi sanoa, että videoilla näkyvät tarinoiden alut eivät ohjailleet lasten tarinoita keskenään samankaltaisiksi. Jokainen lapsi käytti omaa mielikuvitustaan ja kertoi juuri sellaisen ja niin hurjan tarinan kuin sillä hetkellä tuli mieleen.

Joillakin lapsilla tarinaan tuli selkeästi vain tarinan loppu ja ne olivat hyvin lyhyitä. Jää mietintään, voisiko tähän vaikuttaa esimerkiksi erilaisella ohjeistuksella? Tähän vaikuttaa uskoakseni myös se, että menetelmä oli lapsille entuudestaan vieras ja sadutustilanteissa oli mukana tutun aikuisen lisäksi vieras aikuinen.

Kaiken kaikkiaan tyttöjen tarinat olivat pidempiä kuin poikien. Tytöt kertoivat tarinansa enemmän assosioiden ja kertoen mitä tuli mieleen. He hyödynsivät joitakin videoilla olleita seikkoja tarinassaan. Varsinkin toisessa ryhmässä pojat kertoivat suuremmin vain sen, miten tarina heidän mielestään loppuu.

Osa lapsista tarvitsi selvästi enemmän ohjausta ja johdattelua kuin toiset. Tähän ei vaikuttanut suoraan ikätekijä, vaan enemmänkin tilanteen jännittävyys ja joillakin lapsilla selvästi kiinnostuksen puute tai sen suuntautuminen muualle kuin sadun keksimiseen.

Videoiden alussa oleva Nalle, joka kehottaa lasta keskittymään, oli hyvä keino rauhoittaa lapsi videon katsomiseen. Mielenkiintoinen havainto oli se, että monet lapsista reagoivat alku-Nallen kehotukseen keskittyä tarkkaan. Jotkut lapsista jopa vastasivat Nallelle sanallisesti, jotkut nyökkäsivät ja jotkut katsahtivat saduttajaan ja nyökkäsivät kuin ilmoittaakseen ymmärtäneensä ohjeistuksen.

Molemmissa ryhmissä tuotetta kokeilleet lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että tuotteesta voi olla monenlaista hyötyä. Toisessa ryhmässä oli lapsia, joille sadunkerrtominen on vaikeaa, joten heidän uskottiin hyötyvän siitä, että satuun annetaan valmis alku, josta jatkaa. Toisen ryhmän lastentarhanopettaja uskoivat, että saduttamalla voi selvittää, miten lapsi ymmärtää syy-seuraussuhteita ja ilmeneekö niitä lasten sa-
duissa.

Toisessa ryhmässä tuotetta kolmen lapsen kanssa testannut lastentarhanopettaja oli sitä mieltä, että sadutuksen merkitys on viime vuosina noussut. Nykyajan lapset saavat kaiken kovin valmiina, joten olisi hyvin tärkeää ottaa aikaa ja saduttaa lapsia. Hänen mielestään tuote voi myös helpottaa sellaisten lasten satujen kerrontaa, joilla on vaikeuksia keksiä aihetta ja kokonaan omaa satua.

Juttutuokiomme aikana sain lastentarhanopettajalta hyviä huomioita ja ideoita myös tuotteen jatkekehitykseen. En ollut tullut ajatelleeksi, että saman videon voisi katsoa useamman kerran ja aina muokata tarinaa sitä mukaan. Katsomiskertojen välillä voisi olla useampi päivä, jolloin lapsi ehtisi alitajuisesti käsittelemään myös tarinan sisältöä. Jäimme yhdessä miettimään tulisiko lasten tarinoista laajempia ja monisävyi-

sempiä, jos samaa piirrosvideoherätettä hyödynnettäisiin vaikkapa neljä tai viisikin kertaa melko tiiviillä aikataululla.

Jatkokehityksessä pitää ehdottomasti huomioida ajatus siitä, että yksittäisten videoiden kuvituksesta videon lopussa näkyvä kokonaiskuva voisi näkyä näytöllä kauemmin. Vaihtoehtona tälle voisi olla tulostaa kuvista väritulosteet, jotka annetaan lapselle aina videon loputtua. Tämä auttaisi lasta muistamaan paremmin kaikki videolla näkyneet elementit, sekä keskittymään paremmin tarinaan.

Omien havaintojeni mukaan videoiden kesto oli kohderyhmää ajatellen sopiva. Lapset jaksoivat keskittyä katsomaan videon kokonaisuudessaan, osa melko intensiivisesti. Myös aiheet olivat onnistuneita. Kaikki lapset keksivät jonkinmoisen sadun valitsemaansa alkuun. Osa lapsista tarvitsi enemmän johdattelua ja apukysymyksiä kuin toiset. Uskon osan tästä johtuvan siitä, että olin heille entuudestaan vieras aikuinen; osaa lapsista selvästi jännitti paikallaoloni.

Kyselyn vastauksista selvisi yksimielinen ajatus siitä, että videoherätteen sadutus voisi hyvinkin toimia. Kaikki kolme tuotetta testannutta olivat samaa mieltä myös siinä, että tuotetta oli helppo käyttää, eikä se tarvinnut sen kummempia valmisteluja. Toisen ryhmän lastentarhanopettajat nostivat esiin myös sen, että tuotetta osasi käyttää vaikka ”on vähän toistaitoinen tietokoneen kanssa”. Tämä oli hyvä signaali ja antoi jo yksinään paljon uskoa siihen, että tuotetta kannattaa lähteä jatkokehittämään.

Vastauksissa tuli ilmi toisen ryhmän lastentarhanopettajien pohdinta siitä, että menetelmää voi olla vaikea käyttää, jos päiväkotiryhmässä ei ole entuudestaan totuttu käyttämään tietokonetta hyödyksi lapsiryhmässä. He eivät halunneet lisätä lasten ruutuaikaa päiväkodissa, koska monilla on sitä paljon jo kotona. He kuitenkin olivat sitä mieltä, että koska yksittäinen video oli niin lyhyt, se ei merkittävästi tuottanut ruutuaikaa.

Kyselyn mukaan aiheet olivat lastentarhanopettajista sopivia ja lapsia kiinnostavia. Siitä huolimatta joitakin lapsia johdatella ja kannustaa jatkamaan tarinaa. Mielestäni tärkeä huomio tuli ilmi yhdessä vastauksista. ”Sellaiselle lapselle jolle tarinointi on muutenkin vaikeaa, voi olla hankala keksiä tarinaan jatkoa kun annettu aihe on vain

muutaman kuvan mittainen.” Jatkossa pitääkin ehdottomasti huomioida se, että herätteet ovat riittävän pitkiä ja niissä on todellista tarttumapintaa. Myös videoiden kuvitukseen pitää kiinnittää jatkossa vielä enemmän huomiota. Nyt Prinssi Ahne sadun prinssi oli kyselyssä ilmitulleen mielipiteen mukaan ”hurjan näköinen, jopa pelottava”.

Lastentarhanopettajat toivat vastauksissaan ilmi saman asian, mihin itse olin kiinnittänyt huomiota. Sadutushetki toimii paremmin silloin, kun lapsia on motivoitu siihen. Testausta toteutettaessa lapset monesti otettiin kyseisessä ryhmässä kesken leikin saduttamaan. Yhteinen huomiomme oli myös se, että saduttamisessa on tärkeää, että aikuinen on lapsille entuudestaan tuttu. Vastauksessaan lastentarhanopettajat kertoivat, että tuttu aikuinen ”voi ehkä johdatella lasta ja maanitella kertomaan jatkoa”. Heidän mielestään saduttamistuokio olisi tärkeää pitää tutussa tilassa, esimerkiksi ryhmähuoneessa tai muussa vastaavassa tilassa. Nyt testauksen sadutukset suoritettiin lapsille entuudestaan vieraissa tiloissa, päiväkodin johtajan huoneessa sekä niin sanotussa aikuisten huoneessa, joka on varattu muun muassa suunnitteluun.

Testauksen aikana samaa lasta sadutettiin kerran tai kaksi lapsiryhmästä riippuen. Tästä syystä ei saatu jatkuvuutta sadutukseen. Jatkuvuus ja saman menetelmän käyttö varmasti toisi lisäväriä lasten satuihin ja hiljaisillekin lapsille rohkeutta kertoa satunsa vähemmällä johdattelulla.

6 POHDINTA

Mielestäni opinnäytetyöprojektini onnistui hyvin. Pääsin työn kautta tutustumaan laaja-alaisesti sadutukseen, joka minua on pidemmän aikaa kiinnostanut työmenetelmänä. Perehdyin sadutukseen niin teorian ja tutkimusten kautta kuin käytännön tekemisellä. Oli hienoa päästä saduttamaan useampia lapsia ja kuulla heidän satujaan. Oli inspiroivaa huomata, miten tarinallisesti rikkaita satuja lapset osaavat kertoa. Sain myös tärkeää kokemusta lasten motivoinnista sekä innostamisesta. Vasta vaikeiden sadutushetkien jälkeen sisäistin, miten tärkeää etukäteen motivointi lasten kanssa toimiessa oikeastaan onkaan. Ammatillista kasvua ajatellen oli hyvä, että opinnäytetyöhöni osallistui kolme lastentarhanopettajaa. Heillä oli kaikilla toisistaan eroava tapa toimia lasten kanssa ja heidän toimintaansa seuraamalla sain hyviä vinkkejä oman toimintani kehittämiseen.

Projektin kautta huomasin, miten tärkeää on mahdollistaa lapselle kahdenkeskinen hetki aikuisen kanssa. Päiväkodin hektisessä arjessa tätä on nykyään lähes mahdotonta järjestää ja jos ryhmäkoot kasvavat entisestään lapsen yksilöllinen huomiointi saattaa jäädä entistä vähemmälle. Vaikka lapset aluksi jännittivät minua uutena aikuise-
na, he kuitenkin melko nopeasti avautuivat kertomaan muistakin jutuista. Sadutushetkessä huomasin, miten eri tavalla osa lapsista käyttäytyy kahden kesken ja ryhmässä. Liekö mukana ollut vieraskoreutta ja osittain jännitystäkin, mutta lapset vaikuttivat kahdenkeskisissä sadutushetkissä rauhallisemmilta kuin ryhmätilanteissa. Koska testaukset suoritettiin päiväkodissa, jossa olin suorittamassa harjoittelua, olin välillä lapsiryhmän touhuissa mukana muutenkin kuin sadutuksen merkeissä. Ne lapset, jotka olivat käyneet saduttamassa, tulivat herkemmin juttelemaan kanssasi esimerkiksi ulkoilun aikana.

Opin työni aikana paljon projektityöskentelystä. Projektin aikana olin yhteydessä moneen suuntaan ja välillä aikataulujen yhteensovittaminen sekä niistä kiinni pitäminen oli vaikeaa. Tästä syystä opin erityisesti aikataulutuksen tärkeydestä ja siitä miten tärkeää on olla joustava, kun työskennellään yhteistyössä monen eri tahon kanssa. Testausmäärä jäi alhaisemmaksi kuin olin suunnitellut, koska suunnitellun aikataulun

pettäessä aika ei yksinkertaisesti riittänyt. Matkassa oli monia mutkia, ennen kuin piirrosvideoherätteet saatiin valmiiksi ja testaukseen.

Minulla on itselläni paha tapa jättää asioita viime tippaan, mikä oli opinnäytetyötä tehtäessä ajoittain iso kompastuskivi. Teoriaosuuden kirjoittaminen ei edennyt lainkaan suunnitellun aikataulun mukaan ja loppua kohden työmäärä luonnollisesti kasvoi. Toivon, että tämä kokemus jättää sen verran ison muistijäljen, että jatkossa osaan suunnitella omaa toimintaani paremmin.

Opinnäytetyönprojektin aikana sain hyvin vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin. Testauksen kautta selvisi, että sadutushetkessä voi hyödyntää piirrosvideoherätettä ja että ajatus herätteen käytöstä on toimiva. Joillekin lapsille videon katselusta oli enemmän hyötyä kuin toisille. Kuten lastentarhanopettajienkin vastauksista ilmeni, joillekin lapsille videot olivat liian lyhyitä, eivätkä siinä mielessä tukeneet sadun kertomista. Toisille taas videot antoivat selkeän idean satuun ja tarjosivat siihen sisältöä. Ainakaan tämän testauksen perusteella ei voi sanoa, että herätteet ohjailisivat lasten satuja samankaltaisiksi. Jokaisen lapsen kertoma tarina oli täysin erilainen muista.

Opinnäytetyöprojektini ehdottomasti tärkein anti oli saada varmuus siitä, että videoherätteisen sadutuksen tuotteessa on potentiaalia. Täytyy kuitenkin pitää mielessä, että prototyypiprojekti ja sen testaus eivät missään nimessä olleet riittävän laajoja, jotta tuote voitaisiin nyt viimeistellä. Vaikka testauksessa nousi esiin joitakin ongelmia ja kehittämiskohteita, tärkeintä oli saada kentältä palautetta siitä, että videoherätteiselle sadutukselle saattaa olla tarvetta ja sen konseptia kannattaa lähteä kehittämään lisää.

Nyt kun luottamus luotua tuotetta kohtaan on vahvistunut, voidaan tuotteen kehittämistä jatkaa edelleen. Seuraavat versiot ja tulevat testauskierrokset vievät varmasti tuotetta vielä paljon eteenpäin. Jatkokehittelyssä tulee ottaa huomioon jo tämän tutkimuksen aikana tehdyt johtopäätökset. Huomiota tullaan erityisesti kiinnittämään satujen keston, sekä siihen että tarinoihin saadaan riittävästi tarttumapintaa. Lisäksi seuraavalla testauskierroksella tuotteessa tulee olemaan enemmän satuja ja jossain vaiheessa siitä mahdollisesti luodaan mobiiliapplikaatio.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöni oli hyvin antoisa projekti. Työn suunnittelua aloittaessa en olisi uskonut, että nauttisin näin pitkäkestoisesta ja paikka paikoin stressaavasta projektista. Tämä oli kuitenkin hyvin opettavainen matka. Lähdin rohkeasti tavoittelemaan uudenlaista yhteistyökuviota sosiaalialan opinnäytetyöhön. Riski kannatti ehdottomasti ottaa, en olisi yksin päässyt tekemään näin mielenkiintoisesta lähestymiskulmasta opinnäytetyötäni.

Kuten kirjoitin johdannossa, toivon, että opinnäytetyöni voisi toimia rohkaisuna muille sosiaalialan opiskelijoille ja kannustaa heitä rohkeasti moniammatilliseen yhteistyöhön myös opinnäytetyön tekemisessä. Melkein alalla kuin alalla toimiessa tulee löytää eri alojen vahvuuksia ja pyrkiä yhdistelemään niitä tuoreilla ja luovilla tavoilla. Näin voimme luoda myös omille asiakkaillemme elämyksiä sekä sisältöä arkeen ja sitä kautta osaltamme aikaan saada parempaa elämänlaatua.

LÄHTEET

- Hakamo, M-L. 2013. Puhekuplia – Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. 2.painos. Saarijärvi: Lasten keskus.
- Karimäki, R., Karlsson, L., Lastikka, A-L. & Riihelä, M. 2008. Korvaan päin : lasten satujen kirja. Vaasa: Lapset kertovat ja toimivat.
- Karlsson, L. 2014. Sadutus : avain osallisuuden toimintakulttuuriin. uud. p. Jyväskylällä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä – kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa R. Karimäki & L. Karlsson (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2.painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 169-196.
- Kolu, K. 2010. Yksilöitä ja yhteisöjä, aatteita ja utopioita eli mistä oikein kertooakaan suomalainen satu? Teoksessa K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1: Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ, 85-131.
- Kotka, R. 2011. Tarinat tunteiden tulkkina. Jyväskylä: PS-kustannus
- Leino, R. 2015. Jälkituotantovastaava, Videotiiviste OY. Tampere. Henkilökohtainen tiedonanto 10.9.2015.
- Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritalahti J. 2010. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 1.-2.painos. Helsinki: WSOYpro
- Niinistö, H. & Ruhala, A. (toim.) 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ.
- Ojanen, S. 1980. Miten päiväkodissa tarjotaan satuja. Tutkimus päiväkodin opettajien suhtautumisesta satujen esittämiseen lapsille. Teoksessa M. Kurenniemi, I. Lappalainen & S. Ojanen. Sadun avara maailma – sadut varhaiskasvatuksen tukena. Helsinki: Otava.
- Omaheimo, J. 2010. Suomalaisen sadun kulttuurifilosofiaa. Teoksessa K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 2: Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä. Helsinki: BTJ, 25-41.
- Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa R, Karimäki & L, Karlsson (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2.painos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 197-234.
- Suojala, M. 2010. Satu vuosituhaten vaihteessa. Teoksessa K. Kolu (toim.) Suomalainen satu 1: Kehittäjiä ja kehityslinjoja. Helsinki: BTJ, 34-47.

Suvanto, A. 2011. Leikki-ikäisen lapsen kielenkäyttötaitojen kehittäminen. Teoksessa S. Loukusa & L. Paavola (toim.) *Lapset kieltä käyttämässä – pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt*. Juva: PS-kustannus.

Volotinen, T. 2010. Satu auttaa koululaista kasvamaan. Teoksessa K. Kolu (toim.) *Suomalainen satu 2: Perinteitä ja moni-ilmeisyyttä*. Helsinki: BTJ, 73-84.

Sähköiset lähteet:

Annunen, H. & Vähäkangas, J. 2014. LAPEN ÄÄNI KUULUVIIN! – Sadutus-Projekti Peurankadun päiväkotiin. AMK-opinnäytetyö. Centria-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.11.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112316318>

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Viitattu 1.11.2015. http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Eduhelsingin Lapset kertovat www-sivut. 2015. Viitattu 1.11.2015. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/>

Kangasvieri, A. & Pietilä, S. 2011. Sadutusprojekti Halkokarin päiväkodin Pursimies-ryhmän 5-vuotiaille. AMK-opinnäytetyö. Centria-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.11.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011113016498>

Karlsson, L. 2013. Storycrafting method – to share, participate, tell and listen in practice and research. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*. Viitattu 26.10.2015. <http://dx.doi.org/10.15405/ejsbs.88>

Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. 2008. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 26.10.2015. https://www.thl.fi/documents/732587/741077/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa.pdf

Peltovuori, E. & Raatikainen, I. 2012. Sadutus aidon kohtaamisen välineenä varhaiskasvatuksessa. AMK-opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 1.11.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012112316156>

Piirrosvideot www-sivut. 2015. Viitattu 26.10.2015. <http://www.piirosvideot.fi/>

Sadutusohje. 2013. Lapset kertovat. Viitattu 1.11.2015. <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutusohje.htm>

Toplinemedian www-sivut. 2015. Viitattu 26.10.2015. <http://www.toplinemedia.fi>

Trusciben www-sivut. 2015. Viitattu 26.10.2015. <http://www.truscibe.com>

Lisäksi raportoinnissa on käytetty sadutushetkien havainnoinnista saatuja materiaaleja, lasten luomia satuja sekä lastentarhanopettajille lähetetyn kyselyn vastauksia.

Hei kotiväki!

Olen sosionomiopiskelija Satakunnan ammattikorkeakoulusta, Porin yksiköstä. Teen opinnäytetyötäni Päiväkoti ***** lokakuussa 2015.

Opinnäytetyöni aiheena on virikkeellinen sadutus. Työni perimmäisenä tarkoituksena on selvittää, voiko perinteisessä sadutushetkessä hyödyntää piirrosvideota. Perinteisessä sadutuksessa lapsi kertoo aikuiselle tarinan, joka kirjataan ylös sanatarkasti. Lopuksi aikuinen lukee sadun ja lapsi saa muokata sitä, jos haluaa.

Työni toiminnallisessa osiossa lapsenne ryhmässä työskentelevä lastentarhanopettaja saduttaa lapsia yksilöllisesti hyödyntäen piirrosvideota. Itse havainnoin ja teen tilanteen etenemisestä muistiinpanoja. Käymme myös keskustelua kanssa tuotteen toimivuudesta. Tehtyjä muistiinpanoja käytetään vain opinnäytetyön tekemiseen, minkä jälkeen ne tuhotaan asianmukaisesti.

Opinnäytetyötä tehdessäni sitoudun noudattamaan vaitiolovelvollisuutta. Sadutettujen lasten nimet eivät tule työhöni. Jos valmiissa työssä on otteita lasten saduista, niissä on mainittu ainoastaan lapsen sukupuoli ja ikä. Näin lapsia ei voi tunnistaa ulkopuolinen. Valmis työ julkaistaan ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksessa, jossa se on vapaasti luettavissa.

Jos Teillä on kysymyksiä, vastaan mielelläni.

Ystävällisin terveisin,

Tiia Paukku

tiia.paukku@student.samk.fi

Pyydän Teiltä lupaa käyttää lapsenne satuja opinnäytetyössäni edellä mainituin ehdoin.

Lapseni _____ satuja sekä sadutustilanteesta tehtyjä havaintoja saa käyttää opinnäytetyön materiaalina.

KYLLÄ ___

EI ___

Huoltajan allekirjoitus

Valitut tarinanalut:

Nalle: Kerron sinulle nyt tarinan. Keskitythän tarkkaan.

Nalle: Noniin, nyt on sinun vuorosi kertoa tarina loppuun.

Prinssi Ahne

Olipa kerran prinssi Ahne, jolla oli aivan kaikkea. Hänellä oli iso linna, jossa hän asui. Siellä hänellä oli sata huonetta ja jokaisessa huoneessa kultainen kaappi. Jokainen kaappi oli täynnä tikkukaramelleja. Eräänä päivänä linnan ovea koputti kerjäläinen.

Päivä mummulassa

Tytti on koko viikon odottanut lauantaita. Silloin Tytti pääsee mummulaan. Tytillä, mummulla ja vaarilla on paljon suunnitelmia.

Sammakko astronauttina

Sami Sammakko oli iltauinnilla lammella. Se uiskenteli lumpeiden välissä ja ihaili tähtitaivasta kaikessa rauhassa. Pian Sami päätti sukeltaa. Se sukelsikin oikein pitkän sukelluksen, kunnes se törmäsi johonkin kiiltävään. Lampeen oli tippunut iso raketti. Sammakko ui raketin ikkunasta sisään ja siellä häntä odotti.

Leikkikentän sankari

Viisas ja ystävällinen koira asusteli leikkikentän lähellä. Joka päivä koira katseli leikkiviä lapsia. Eräänä päivänä yksi lapsista puuttui. "Missä on Ville", ihmetteli koira. Se päätti selvittää asian.